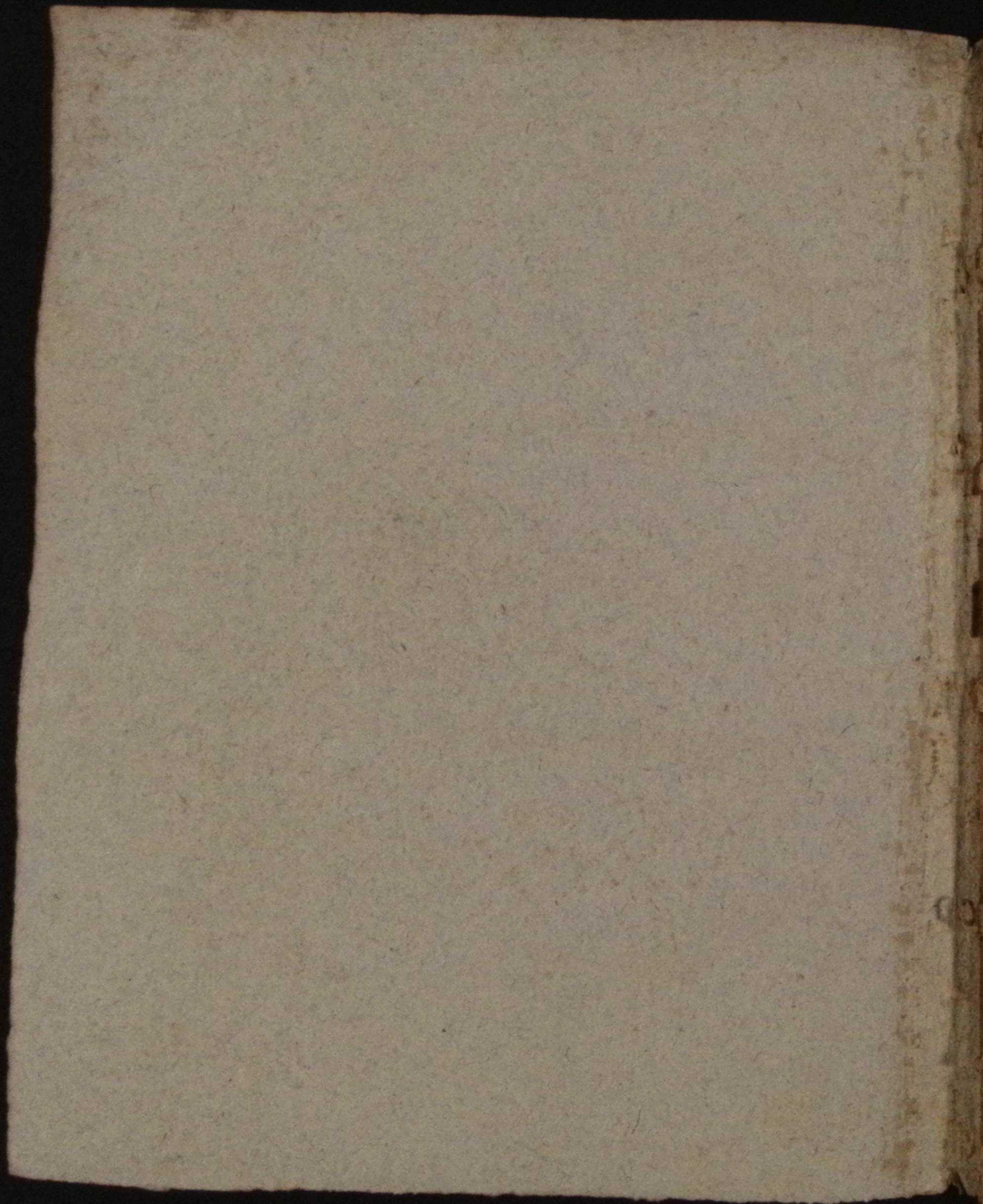

NEO
4
3
6
VENETO
EZIA

IOANNIS
HEVRNII
VLTRAIECTINI
DE
PESTE
LIBER.

ATENGO VENETO
VENEZIA

Ex Officina Plantiniana,
APVD CHRISTOPHORVM RAPHELENGIVM,
Academiae Lugduno-Batauae Typographum.
cId. Id. c.

THE WHITE

ALTAIR

EST

1888

Ex Officio Treasurer

AND CHRISTOPHER RAY

Academy of Natural Sciences

Vol. 1. 2.

AMPLISSIMO

Prudentissimoque

MAGISTRATVI

LEYDENSI

IOANNES HEVRNIVS

dedicat consecratque.

 M P L I S S I M I prudentissimique
Domini, cum Reipublicæ salus
consistat in religione, civium
sanitate, ac eorundem concordia
(neque enim sine his vinculis
conditur aut custoditur optima ciuitas) si quid
horum labefactetur, quis non videt optimi
Magistratus officium esse, ut id stabiliat
ac redintegret? Quis cunctis laudibus non
euehat talem Magistratum, qui hoc studiosè
agit? At quem non solùm hæc cura cepit

ut erigat Rempublicam suam, cum pericula
in neruum erumpunt: verum cui ille in Rem-
publicam suam amor istudque studium, ut
sagaci vigilantia praevideat arceatque iam
etiam imminetia pericula, qua, quaeso, glo-
ria celeberrima illi efferendi? An non vos
illud agitis? Quid enim aliud impulit vos, ut
per Clarissimum virum, honoris ac utilitatis
vestrae studiosissimum, D. D. NICOLAVM
ZEYSTIVM Syndicum vestrum ita sollicitè
iam diu mecum agere volueritis Amplissimo
vestro nomine, ut si scripto succurrere possim
periclitanti (à seminibus quibusdam pesti-
feris, quae iam spargi per populum ceperunt)
Reipublicae vestrae, id vestra causa velim? At
quid ego non velim vestra causa? qui non exigua
beneficia à vobis accepi. Quare non ut volui,
sed ut potui, omni diligentia, quod petieratis
feci. Animum verò mihi addidit in dulcissimam
patriam amor: incitavit, vel potius impulit
me graue mox futurum à diro hoc malo, ni
debelletur, periculum. Quare non est quod
quis mihi obijciat, Machinas me iam ad-
ferre

ferre post bellum: est enim ea vis huius con-
tagij (cuius semine fœta iam magna Europæ
pars) ut si nec Summo fauente Numine (cum
plerumque ultra remedia hoc se efferat ma-
lum, vindice quasi manu S. Dei impulsus:
quis ei resistet, quis par? homines humus su-
mus) hyberno algore, nec præcellentibus re-
medijs extinguatur, metus sit, ne mox reui-
uiscente anni calore, in immensam vastita-
tem pestifer hic fœtus exiliat. Quare non
dubito viri Amplissimi quin nostra hæc vo-
luntas sit grata vobis futura. Maior est,
fateor, in me vestra beneficentia, quàm cui vel
minima ex parte, huius munusculi literarij
tenuitas possit respondere: sed maius etiam
est vestrum erga literas literatósque studium,
quàm ut id vobis ingratum esse possit, quod
Reipub. vestræ consecratur. DEVS Opt. Max.
Amplitudinem vestram ad Reipub. tutelam
tueatur incolumem. Ex Academia vestra
Leyda in Batavis. ANNO cId. Id. c.

In Clarissimi viri
D. IOANNIS HEURNII
Medicinæ Professoris celeberrimi
Academiæ Leidensis
quintum Rectoris
LIBRVM DE PESTE.

Ν Ούσων μυρία φύλα καὶ ἀνθρώπους ἀλάληται,
Λοιμὸς ἀτὰρ πάντων ἔξοχα λαοφθόρον.
Ἄξιος ἔν μεγάλης κλυτῆς ἙΥΡΝΙΟΣ ἐστὶν ἀμοιβῆς,
Ὅς κε φθόρον λοιμὸν λαοφθόρον πέλεται.

Idem Latinè.

INNVMERVS Morborum exercitus obsidet Orbem,
Sed nil Peste magis lethiferum Orbis habet.
At modo lethifero dum lethifer HEURNIVS hosti est,
Quænam hoc pro merito gratia digna fiet?

BON. VVLCANIVS.

In Librum DE PESTE Clarissimi

Doctissimiq̃ue viri,

D. IOANNIS HEVRNII

Medicinæ, Doctoris & Professoris, Academiaeque

Lugduno-Batauae Rectoris Magnifici.

INCLYTE vir, felix animi, qui publica iure
Commoda prima putas, eademque fideliter auges:
Quas tibi, quas tanto soluent pro munere grates
Pæonidae? quorum decus, & rediuiua nitescit
Gloria, dum pestis causas, grauioraque signa,
Pharmacaque in lucem reuocas, quâ parte videntur
Tecta magis, quâ plus nebulis, & nocte laborant:
Quas reliquum mortale genus? quod luce recenti
Discussis animi tenebris, si fida capeſſit
Hæc tua iussa, procul diris languoribus æuum
Exiget, ac tarda fatis concessa senectæ
Tempora decurret: quos non implēſſe videntur
Flagitij numeros? HEVRNI, si te, optime, si te,
Poſt ſuperos rerum dominos, non pectore toto
Suſpiciant, gratique colant, tibi sacra, tibi aras
Mentis inoblita statuant, te ſemper in ipsis
Mirantes oculosque, ferant, celebrentque canendo?

MARCELLVS MARCELLI Antuerp.

Clarissimo viro
D. IOANNI HEVRNIO
Medicinæ D. ac Professori in Acad. Lug. Bat.
celeberrimo, eiusdemque
Rectori Magnifico
DE PESTE scribenti.

IVPITER è saxis hominum formasse figuras
Dicitur, ascitâ Deucalionis ope.
Fabula naturam tetigit, vix fabula; nec iam
Progenies finem Deucalionis habet:
Carnea formentur quanquam nunc corpora, duris
Corda tamen saxis asperiora manent.
Non hanc duritiem pœnarum iniuria tollit,
Afficiente illâ, deficit illa minus;
Nî tu, magne HEVRNI, cœlestia vulnera cures,
Auferat ignoti quot sua pœna mali?
Noscitur, & duce te morbo medicina paratur,
Pestis ut ægra suum non agat officium.
Felices Batauos, quîs te duce nulla nocebunt
Pocula Circeis iuncta veneficijs.

P. HONDIVS.

I O H A N N I S
H E V R N I I
V L T R A I E C T I N I
D E
P E S T E
L I B E R .

C A P . I .

*PESTEM omnium morborum esse
grauissimum.*

*Qualis sit
Morbus.*

PESTIS nullus mor-
bus est pernicio-
sior nec grauior;
hæc enim breui
dolorum cruciatu,
vel virium prostra-
tu horribilem calamitatem ædit.
Romæ quo tempore obiit Camil-
lus, quotidie decem millia eo tem-
pore in vrbe interibant. Et sub
Vespasiano subque Commodò Im-
peratore duo milia quotidie abripie-
bantur. Sub Leone Isaurio trecenta
hominum milia Constantinopoli à
peste obiere. Platina author est sub
Benedicto octauo plures peste abre-
ptos fuisse, quàm superfuisse viuos.
Iacobus à Partibus scribit, anno sa-
lutis millesimo trecentesimo qua-
dragesimo quinto, dimidiam homi-
num partem extinctam fuisse: du-
rauit ea calamitas quinquennium.
Anno millesimo quingentesimo

octauo, tertia hominum pars inter-
ijt. Nescio an vnquam, à Pharaonis
tempore, in vlla prouincia maior
fuerit illa quam expertus est Rex
Dauid, summo Numine irritato à
temerario eius censu militari. Cala-
mitosissimam etiam pestem descri-
bit Thucydides, quàm nulla horribi-
lior & sæuior vllis alijs temporibus
in mundo grassata esse legitur. Eue-
nit hæc anno secundo belli Pelopo-
nesiaci, sicut in versu oraculi prædi-
ctum fuerat; ἡ δὲ δεινὸς πόλεμος,
ὃς λοιμὸς αὐτῷ. Vbi cum dubi-
tatum esset λοιμὸς ne, an λιμὸς pro-
nunciatum ab oraculo esset: euentus
ostendit vtrumque malum designa-
tum esse. Huius grauissimæ Pestis
meminit Galenus libro De theriaca
ad Pisonem, & etiam Lucretius in
fine libri sexti De natura, & Mani-
lius in fine libri primi. quin & ipse
Virgilius libro quarto Georgicon,

*Samuelis
cap. vlti-
mo.*

Lib. ii.

17. Lib.
17.
Eugenius
Ecclesiast.
Historia
cap. 28.
Procopius
lib. 2. De
bello Per-
fico, sub
Iustinia-
no, Con-
stantino-
polis.

2

I. H E V R N I I

vbi de apibus, & Ovidius libro se-
ptimo Metamorphoseos. Nicepho-
rus prodidit similem luem tempore
Iustiniani Cæsaris magnam partem
orbis terrarum peruagatam esse. Ni
breuitati hîc studerem, quàm plu-

rima sæuæ ac sædæ huius furie ex-
empla referre possem: quare cùm
non historiam, sed morbi naturam
ac eius à nobis propulsiõnem scri-
bere animus sit, ab exemplis super-
sedeamus.

C A P. II.

Q V I D sit Pestis.

LATINIS Pestis, pestilentia,
Lucretio pestilitas, Græcis
λοιμὸς, non pro vnica re
vsurpatur. Quare, ne cùm à nobis
pro peculiari quodam morbo acci-
pitur, dumque de eo disserimus, à
Lectore pro alia re intelligatur, bre-
uiter dicam quid hac voce significetur,
ac quid nos eâ notemus. Pestis
interdum aëris corruptelam denotat:
cùm is propriæ substantiæ ratione in
vitio est, quod plurima * miasmata
ut Democritus dicebat, vel ut Hip-
pocrates * *πορρὸν ἀνικητόν*, hoc est,
excretio morbida vaporum permi-
sceatur aëri, soboles funestissimorum
morborum. Quia interdum signi-
ficat morbum à tali aëris contami-
natione natum. Vulgus verò Car-
bonem & bubonē, piperisque ideā
sparsa phymata vel pustulas, pestem
appellat: quæ verè comites potius
sunt morbi, quàm morbus ipse. Alij
febrem pestilentialem ipsam pestem
vocant. Quid igitur nos eam esse
dicemus, & quid nobis vox ea signi-
ficabit? Pestis, dico, est lues cordis
ab aëre venenato, per spirationem
vel immissionem illata: aut veneno
intus genito effecta: vnde diris sym-
ptomatis infesta est, contagiosa, ac
plurimis eodem tempore funesta.
Dixi Pestem esse luem cordis. Lues
appellatur affectio quæ plurimos

homines affligit. Dixi in definitione
ab aëre venenato: nam fuligo quæ-
dam quæ cordi bellū indixit aërem
occupat, estque ea sensibus incom-
perta, leptomeria peruens omnia.
Hinc est quod pestis à Philone Iu-
dæo definiatur * *ἀέρῳ δαράτῳ*. Et
quia horrenda vi crudelique inimi-
citia humanum genus prosequi-
tur, propterea Marsilius Ficinus defi-
niuit pestem esse cum aëreo corpore
draconem. Dixi præterea in eius
definitione, Per spirationem vel im-
missionem illata: Nam vel aërem
per nares & os sorbemus, vel is su-
perficiem totam corporis ambiens,
(in aëre enim fumus) per cutis spi-
racula, dum eò terminantes arteriæ
oscula sua aperiant, corpus inuadit,
ac sui contagiem cordi cæterisque
partibus infundit. Ita contagione
soloque contactu nonnunquam ir-
repat pestis, minimè corrupto aëre.
Dixi, aut veneno intus genito, effe-
cta: Duplex est enim focus pestis,
aër, & fœdus corporis humani suc-
cus. Dum enim per famem corrupta
alimenta ingeruntur, quale est triti-
cum situ obiectum, aut putrefactæ
carnes, sit, ut succi nostri corporis in
venenatam prauitatem degenerent.
Reliqua quæ in definitione, ne quid
bis, iam, vbi de causis plenius ex-
plicabimus.

Libro 2o
mundi.
* Hec est,
vapor aëris.

* Hec est,
inquinam-
enta.
* Aphro-
disium ap-
pellat vici-
um
Scripsi

Definitio
ex eius
explica-
tio.

CAP. III.
DE CAUSIS PESTIS.

CUNCTOS æquè inuadit hoc malū, sanos ac ægros, dominos & seruos, reges ac laniones. Pests enim ex causis non peruulgatis nascitur, estque alta putredine venenataque qualitate funesta. Theologi verissimè ad Summum rerum creatorem, tanquam causam primam hanc calamitatem referunt, dum suæ Iustitiæ iura exequitur. Hoc etiam Ethnici nouerunt, nam in bello Troiano narratur ab Apolline pestem immissam fuisse Græcorū exercitui, ob filiam Chrysis stupratam. Ibi Podalirius, & Machaon partim arte possunt: sed sacrificio numen placatur. Magi ascribere hanc calamitatem Dæmonibus inter homines humana specie versantibus, quos oppida inquinare existimabant: qui lapidatione à populo obrui, pestem auerrebant. Ita Apollonius Tyaneus ab Epheso, Pythagoras à Thurio & Metaponto expulerunt pestem. Quin Magi victimis pestem profligabant: has enim mari iniiciebant ac clamabant, Neptunè hæc piacula pro nobis sunt. Referunt historici non admodum esse quòd tale quid Romæ euenerit. Demetrius quidam Græcus Lacon taurum magicis carminibus cicurem redditum, tenui filo ad cornu legato trahebat. Erat autem integrum illud cornu cui filum iuuenis etate aliud verò cornu medium rescuerat. Ita ille taurum ad amphitheatrum duxit, & Pesti deæ illum mactauit, pestis postea mitius

affligere multitudinem videbatur. Ita olim Romam vectus anguis ex Epidaurō, qui videbatur vibem toto triennio peste obsessam liberasse. Verum hæc, ut norunt prudentes, nocturnæ sunt Satanæ ad aucupia animarum. Quanto satius foret diuinum numen precibus placare, ac ita pestem repellere. Nam Deus optimus Maximus peste, nostra scelera interdum vlciscitur, testis est Ezechiel, qui ex ore Dei comminatur populi tertiam partem peste ac fame caluram esse. Nec summo numini opus est ad hanc luem naturalibus causis, quas secundas appellamus. Plerumque tamen Deus causis paratis vitur ad æris corporumque corruptelam. Hæ autem causæ duplices nobis videntur, vel corruptela æris, vel succorum nostri corporis in venenatam vim abductio. Aër autem bifariam in corruptelam abit, ut cum propriæ substantiæ ratione in vitio est, vel cum temperies eius violatur. Propriæ substantiæ ratione cum in vitio est; tunc late se mortifera hæc vis fundit, plurimosque homines prosternere solet, nam venenosus tunc aër euadit. Inter cunctas, hæc grauissima est pestis. Scribunt Astrologi talem maximè contaminatione aëri inferri à congressu Saturni & Martis sub signo Gemorum vel Virginis, si accesserit eclipsis, triumphante planeta Marte. Deinde aër internecinum hominibus venenum contrahit ex humanis cadaveribus ab inedia cadentibus.

Vel cum paludosa loca aut Charo-
neæ scrobes infuderint aëri miasma-
ta vel inquinamenta graui veneno
obsita: nam aër visceribus terræ con-
ceptus ibiq. putrescens, cum erum-
pit hæc afflare aëri nostro solet. Et
cum à prælijs cadauera humana à
Sole in tabum diffluunt, nam fœda
inde corpuscula per aërem vagantia
à nobis hauriuntur vnâ cum aëre;
vnde Lucanus,

*Corpora tum soluit tabes, & digerit
artus,*

*Traxit iners Cœlum fluida conta-
gia pestis*

Obscuram in nubem.

Quædam natura soli etiam homi-
nibus aduersa est; ita Sardinia adue-
nis calamitosa esse dicitur, & insula
nuper ab Argonautis Hollandis oc-
cupata, quam Principis vocant, plu-
rimis interitum attulit. quin pauci
impune nostram Zelandiam Matio-
rum viderunt. Interdum euenit vt
pisces in subterraneis antris mo-
riantur exitu intercepto, ibique pu-
trescant: mox si terræ motu eruperit
fœda hæc aura, pestem inferre pro-
uinciz illi solebat. Cum in Italia es-
sem, Ferraria oppidū violento terræ
motu diu quassata fuit; mox erupit
Sulphureus fons qui ardentē aquam
piscibus plenam effundebat, his pe-
stis se sociam dedit. Talia contagia se-
mel concepta, vel venti, vel homines
in alios populos transferunt. Nam
communis omnibus aër, illa vene-
nata miasmata excipit, vel interdum
in vno cubiculo, vnâve domo, pla-
tea, vel oppido. imò lintea & stra-
gula contagium bibunt ab homini-
bus peste tactis, & cum incaluere,
in alios venenum exilit; crebrius

tamen animâ ductâ quàm cutis spi-
raculis admittitur: nam peste oc-
cupati aërem spirant contagiosum,
vnaque eum exspirant per sensibus
incompertam euaporationem; hinc
vestes, stragulaque veneno occu-
pantur, quæ tacta ac incalescentia in
alios serpunt. Facilius tamen hoc
venenum vnâ cum aëre sorbetur, ac
per pulmones in cor ingreditur. Hoc
itaque primum pestis genus est inter
cuncta funestissimum. Secundam Secunda
pestis.
pestis causam diximus esse, cum aëris
temperies violatur. hæc raro ita sæuit
vt illa prior. Violatur autem aëris
temperies cum ~~ægia~~ non ~~ægiæ~~
eueniunt: hoc est cum tempestates
non tempestiue sibi mutuo succe-
dunt, vt cum Antumnus nō in hye-
mem, sed in Ver abire videtur; vel si
præter naturæ legem in anni singula
tempora inciderint insignes muta-
tiones frigoris, madoris, aut æstus.
Talis, Hippocratis æuo, aëris æstiu
cōstitutio fuit in Cranone, qua con-
tinenter rapidis pluebat aquis, cum
dominatu Austri, vnde cuti subna-
scebantur ichores & pustulæ, mox
carbunculi. Hæc itaque causa pestis
adeft, cum aër toto ferè anno humet
à nebulis aut pluuijs: sique tunc
hyems suam algiosam vim non ex-
seruerit, & si Ver tepeat, æstasque in-
caluerit ventorum cum silentio in
austrina constitutione obscura ac te-
pida: nam talis mador in humorum
prouentum luxuriat, & calor ad pu-
tredinis promotionem facit, quam
aëris tranquillitas auget, vnde in-
terna succorum putredo. Si itaque
summa hæc fuerint, inde pestis fur-
gere poterit, quæ etiam contagio
serpet; alioqui communes alios pro-
feret

Tertia
pestis.

feret morbos, ac febres putridas. Hæc aëris labes sæpius febres pesti-
feras quàm veras pestes proferre so-
let. Tertium genus pestis nasci
diximus ex succorum nostri corpo-
ris in venenatam vim abductionem.
Perniciosum hunc succum colligit
nostrum corpus ex corruptela nutri-
catus, maximè verò cum aër extra li-
neam suæ temperiei abreptus, hos
validiore prauaque putredine conta-
minat. Nutricatus in hanc corru-
ptelam promptus est ex frumento
vel leguminibus rubigine vel muc-
core vitiatis, vel ex potu putrido aut
veneno deprauato. quod euenit
Atheniensibus in bello Peloponesia-
co, ab hoste infectis puteis. Et inter-
dum cum præ inedia eduntur ignotæ
radices & herbæ, quod militi Cæsaris
euenit apud Lucanum,

— Cernit miserabile vulgus
In pecudum cecidisse cibos, & car-
pere dumos,
Et folijs spoliare nemus, lethumque
minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus
herbas.

Contagium
quid, &
quo modo
fiat.

Hæ sunt omnes ac singulæ causæ pe-
stis, & ex his consociatis causis binis,
aut ternis simul pronasci pestis po-
terit. Et quæque harum contagio
serpit per hominum corpora. Sed
obscura res est natura cōtagij: quare
quid id sit videamus, & quo modo
efficiatur. Non facilè inuenias no-
men Contagij apud antiquos autho-
res physicos & medicos. Vnus Hip-
pocrates libro De flatibus id notasse
videtur, *μαρμαίται*, hoc est, inquina-

mentorum nomine. Thucydides,
Alexander Aphrodisæus, & Aristo-
teles, videntur voce *ἀνέδου* quod est
tangere, uti. Apud historicos & poë-
tas inuenias contagium, contagem,
contagionem, & contactum. Nul-
lus tamen veterum scripsit quid il-
lud sit. Fracastorius solus hanc gla-
ciem primus scidit, ac demonstra-
uit hoc nihil aliud esse quàm quali-
tatem prauam quæ ab vno corpore
in aliud transfertur. Hæc verò qua-
litas est pernitiōsa, vel non perniti-
ōsa. In peste, est pernitiōsa hæc
qualitas. Fit autem talium morbo-
rum translatio per contactum ob
spiritus, vel ob contactum per hu-
mores. Ob spiritus, ut in illis mor-
bis qui primò spiritus cōinquinant,
qui deinde eadem pernitiōe humo-
res aspergunt. Ita Lippitudo alio-
rum oculos inficit ab inquinatis spi-
ritibus; ita etiam pestis spiritali ve-
neno effera est. Hinc est quòd subi-
taneo metu pestis perculsi, eam in
se facile proliceant: spiritale enim
venenum facilè (intro confertim
reuocatis spiritibus ad cor) synti-
moriā quadam se vitalibus spiriti-
bus consociat. Humores etiam
contactu aliena corpora peruadunt,
si superficiem corporis occupaue-
rint, & si fuerint lentī & viscidī. In
peste verò occupatis hominibus spi-
ritus omnes inquinati sunt veneno.
Refert Thucydides magnæ illius
pestis tempore, nullos bis peste
afflictos fuisse. puto causam esse,
quòd is humor qui facilè pestē con-
cipit, totum euacuari in illo morbo.

7. Pra-
blem. 4.Quid sit
contagium.Quomodo
fiat.

CAP. IIII.

DE SIGNIS Differentiarum causarum.

*Signa
pestis
noti-
mus
quā-
libet
pestis
signum,
quidam
sunt
sua
propria.*

HACTENUS de natura pestis, iam de notis quibus quavis species pestis notari possit agamus. Ab aëre inualuisse pestem nota est, quod ea quam plurimis communis sit, nam omnes eodem fruimur aëre. Præterea quod susque deque eodem tempore occupet tam eos qui accurata, quam qui vulgari diætâ vtuntur, viros & mulieres, senes & pueros, tam qui carnibus quam qui piscibus vtuntur, tam qui in exercitijs quam qui in ocio vitam agunt, nobiles & ignobiles trahit. Quid enim eximeret quenquam ab hac pernicio? nam exilia miasmata vel atomi exiliunt in aërem à venenata putredine illatæ, quæ sementem agunt per contagia, raptimque peruadunt corpora, spiritibusque veneno expugnatis enecant. Hinc fit quod sæpe vbi in morbis pestiferis exiguae notæ putredinis apparent, homines citius moriantur, quam vbi prægrandia symptomata affligunt. Hoc est, quod affirmat Galenus, vbi ait, talem vim pesti inesse qualis in deleterijs medicamentis inest. Ita arca in Babylone reperta in templo Apollinis, miræ vetustatis, aspirauit perniciosissimum halitum, inde pestis quæ usque ad Parthos peruasit. Idem euenit M. Veri ætate vt scribit Ammianus Marcellinus. Hoc itaque primum pestis genus ferocissimum est, ac contagione sæuum, adeo vt ilico in multos eat, & primo vel secundo die quosdam enecet, multos tertio

vel quarto; plurimos quinto, sexto, septimo, vel octauo quod longissimum ferè. Et contagionis vis hæc maior est, & citius longiusque vibrat sua inquinamenta. Et fomitem inserit stragulis, tignis, araneis, quæ semina hæc fouent diu. Cum itaque hæc fœda aëris inquinamenta forbentur à pulmone vnâ cum aëre, in cor traducuntur. Hinc fit vt vel spiritiosa, vel solida cordis pars occupetur venenata hac vi, si vel naturâ vel ab vsu diætæ cor ita fictum sit, vt hanc calamitatem facillè admittat, fitque tunc Hæctica pestilens in corde febris, cunctis perniciofa primo quoque die. Hi non sentiunt se febrire, nam est vicissitudinis paroxysmorum expers: pectus tamen æstu flagrat, quamuis æger ipse id nesciat, pulsus celeres, at imbelles. Crebro ac magnum respirant. De pressu cordis anxie queruntur, ac vires suas frangi sentiunt. Fœdani animam spirant, facies pallorem erysipelato den induit, vrina sanorum hominum ideam præ se fert: calefcunt, ac flammant donec moriantur. Si spirituosas cordis partes inuasit, animo deficiunt, vomunt, vigilant, iactant se, vrina sanorum, calor non vrit, sine dolore, inopinato decedunt, etiam inter negocia, decem, vel viginti horarum spacio. Sin in humores humidasque cordis partes serpit (quod fit cum naturâ vel diætæ vitio huic lûi obnoxia hæ partes fuerint) accedet Pestilens febris putrida plurimis calamitosa. Ipse æger sentit se febr-

*Hæctica
pestilens.*

*Putrida
pestilens.*

De 2. febricitare, flagrant interna, foris non ita aestuat. Talem Thucydides describit pestem. Umbellus est pulsus, sed non æquè ac in hæctica pestifera. Incute morbo soporosi sunt: deinde, ob acerrimam putredinis vim, vigiliæ urgent ac delirant, lingua scabra est, sitis inexplebilis, ciborum fastidium adest. Alui profluuijs colliquatiuis tentantur, ac vomituriunt. Urinæ confusæ, hypochondria tenduntur, sudor foetidus manat, sanguis substillat. Hæc species carbunculos, bubonesque adfert. Ut rectè à non pestiferis discrimines hos tumores, sciendum carbunculum violaceum; furunculum, album caput habere. Bubo pestilens in longum protendit aliquantulum acuminatum tergus, non ita qui pestifer non est. Phrenitides etiam interdum & lethargos adducit. Et liuentes atraque pustulas adfert; & linguam nigram & scabram, ardorem in faucibus, singultum, & interdum hæmorrhagiam concitat. Nam vapor putridus cuncta viscera fatigat, nam apothymia cunctis pestibus iuncta est. Hoc primum genus pestis in annos excurret. Interdum enim triennio vel quadriennio sævit, nonnunquam in decimum quintum annum perennat: Nicephorus refert quinquaginta duos annos durasse.

Signa pestis Secundum pestis genus nasci diximus cum aëris temperies violatur à tempestatibus non rectè sese excipientibus, vel à natura sua degenerantibus: ut cum tepidus madidusque Auster silenti aspirat aura nebulas. Pestilenciales potius febres quam veram pestem inferre solet, quamvis & mixtum hanc etiam: ma-

ximè si diu valideque hæc intemperies aërem obsederit, sique accesserit prana victus ratio. Hæc aëris pernecio facunda esse solet in fœdè putrescentis pituitæ prouentū, vnde ægri in lethargum abripiuntur ilico incunte morbo. Cumque pituita hæc putris ventriculū fatiget, cordis dolorem concitat; & dorsum his dolet, & horrent, nec admodū sitiunt cum fauces rigentur pituitæ madore, nec esuriunt, at rancescunt ab eo delapsu. Mox vigiliæ dolorificæ vexant, cum putrido humore caput repletur, alioqui lethargici iacent. Diarrhœæ & sudores plurimi, nam ichoribus corpus circumfluit. Erysipellate infestantur vere, æstate, vel autumno. Sed illud est pepasmi expers, locoque puris fundit sanie putridam, fœtidam pallidam, quæ erodit ipsum vlcus, ut & nerui & ossa decidant. In hac constitutione animalcula quæ ex putredine viuunt maximè abundant, ut muscæ, araneæ: & carnes facile tunc putrescunt, comete flagrant. Hæc pestis species, ut dixi, potius ad febrem pestiferam, quam ad veram pestem pertinet: quamvis & veram pestem proferat hæc causa aërea in quibusdam corporibus: Nec in hoc cum subnascitur, ac tertio genere, tanta est vis contagij, nec fomitem ita relinquunt, ut quod primum à nobis descriptum est. Hoc secundum genus vno anno suam historiam absoluit. Tertium genus, quod à corporis succis prauis nascitur, qui in venenum degenerant à putrido nutritu, ut ante diximus, etiam contagiosum est & funestum, minus tamen quam priora duo genera. De hac causa etiam pronun-

Tertium genus pestis

pronunciamus idem, quod de secundi generis diximus causis: nimirum cacochymiam, ut & aëris intemperiem potius fecundam esse in febrem pestiferam, quam in ipsam pestem. Nisi tamen prauissima illa cacochymia à grauissimis causis concepta fuerit, ut ex cadauerum putrescentium, aut tritici mucore obducti esu: tunc sanè loco febris pestiferæ, ipsam pestem inferet: maxime si grauis intemperies tunc aëris conspirauerit. Illa enim duo confociata pestem facile adferent. Ab hac specie Vernali tempore plurimi intereunt. Confocient se his vlcera carbunculi æmula, & depascentia, Erysipelata cutis ac phlegmones. Hæc pestis anno salutis reparatæ 455. sub Martiano Imperatore Orientis grauissimè sæuijt. nam vehemens phlegmone primo biduo excæcabat, & tertio die tussis eos

abripiebat. Præcipue in hoc malo vexat ægros delirium ac vigilie: quin interdum sopor, ut fuerit humor infectus. Vno vere & æstate suum conficit plerumque cursum. Quacunque tamen harum trium ratione euenerit pestis, contagio in alios ire solebat, & ab vno populo in alium deriuari: ut cum aër infectus ventis in aliud clima effertur: vel cum res pestifero veneno infectæ importantur aliò. Sed prima species hac perniciofa peruatione præ cæteris atrox habetur. Præclare Pindarus,

— ἡ γαστήρ

πολλοὶ καὶ αὐτὸν, ἀμὰ

δ' ἐφ' ὧν πολλὰν τ' ὄρει πῦρ ἐξ ἐνὸς
σπέρματος. ἐνδορὸν αἰσασεν ὕλην.

Hoc est, & ex vicinis multi participes fuerunt, simulque perierunt: ac velut ignis in monte, ex vno semine profiliens, magnam vastauit siluam.

C A P. V.

VNDE noscatur num quis peste laborat.

Pyth. 7.
pag. 161.
PESTIS.
Propria
Signa,
quibus
namus ali
quem ex
ea labo
rare.

VIDEAMVS ergo ex quibus notis simpliciter pestis, quatenus Pestis dignosci possit. Cum primùm hominem hoc malum inuadit, inconstantes admodum notas habet. Nam quibusdam cum tremore & frigore accedit, alijs cum calore. Plerumque obrepit cum capitis dolore, cordis tremore, nausea, ac sopore, eoque validissimo vbi carbo erumpit. Spiritus ægrè trahitur, inquietudo & anxietas adest, sudores fædi, conuulsio ab acri vapore. Hæc seorsim vel mixtim eueniunt. Non sunt his fida magis inuadentis mali signa.

Quidam colorem faciei viridem ducunt, facies sibi dissimilis, oculi liuentes, alij æstuant præcordijs, foris algent, quidam dormire non possunt. alij vomunt fœda. nonnulli animo linquntur, lassitudo adest, vinum postulant; pulsus interdum plenior, mox imbellis. Progrediente aliquantulum malo fauces apparent exultæ, lingua nigra, iactant se ægri, quamuis nec ipsi nec medici æstum percipiant. Primùm ruffa excernunt, dein fusca, tandem nigra, hinc mors. Urina sanctorum, vel tenuis aquosa, vel turbida: dolent quidam à thorace ad clauiculam, vox rauca. Raro sine dolore

dolore capitis qui dorsum peruat
fit pestis, adfunt ijs vigilie vel sopores, & cardialgia cum imbecillitate. Primarium autem pestis signum est contagium, idque non simplex, sed quo plurimi simul abripiuntur. Præterea bubones pone aures & in ipsis ceruicibus, in axillis, vel in inguinibus. Carbunculus maximè in pectore. Pustula pallida, livida vel nigra rubore cincta emicat. Nam vera pestis non est sine bubone vel anthrace, manifesto vel occulto. In his inflammationibus rubor pallori miscetur, nisi pituita in tali corpore circumfluat. Attamen in primo interdum genere pestis, ubi ea gravissima adest, cum spirituosas & solidas cordis occupat partes, nullo tumore indicatur. Quosdā exanthemata purpurea secundo vel tertio die occupant, quidam cum stupore & amenia balbutiunt: hi ferè tertio, quinto, vel septimo die expirant. Pestis tem-

pore si partes corporis foris temperatae sunt, & præcordia si flagrant æstu, signum est pestis. Præterea si facies fuerit quadam sui parte rubore tincta, in alia verò pallidior, & in alia si subnigrescat quasi inflammata, hoc est, Erysipelatodes si fuerit, pestis indicium est. Aliquem autem ex peste obijisse argumento est nasi liuor, & aurium vnguiumque liuor foedior est, quàm in cæteris cadaueribus quæ nec veneno nec à peste tacta fuere: & mollescit putrescitque foedè cadauer ilico: vel tumor erumpens. Expiratio autem morbosa occulta, quæ aërem corrumpit virulenta vi, unde fit, denunciant animalia quæ sedes suas mutant; vel in ijs si hæreant, moriuntur. Si verò nec talis occulta expiratio, nec aliqua evidens causa ut fames, cadauera putrida, & talia adfint, sine dubio erit à contagio aliunde illata, ac aduena regioni vel oppido.

*Signa Nū
mortui
qui sit
pestis.*

*Quid aë-
rem cor-
rumperet,
ut nosset.*

CAP. VI.

DE INDICATIONIBVS curatiuis.

*Indica-
tiones cu-
ratiue.*

IAM ex natura huius morbi deprehensa adferamus certos scopos ad quos collineandum in curatione, ut sciamus quidnam hic agendum sit. Hic sanè morbus cum sit omnium morborum funestissimus ac perperacutus, ilico indicat remediandum esse, antequam humor qui pestiferum iam venenum concepit tumefiat; tunc enim ex paucis multa, ut loquitur Thucydides. Nec ullus hic ignauiae locus: si enim non profuit remedium, conclamatum est, Morbus enim hic nullas præbet inducias, sed cum

summa Symptomatum vi, celeriter suam absoluit historiam ad vitam vel ad mortem. Quare semper in ore habeo, nihil pestilentius esse in peste, quàm plurima non efficacia habere remedia. Quare antequam prodierint tumores, quod sæpius fit post triduum vel quatrimum, succurrendum erit. Nam cum pestis aliquantulum proserpsit, respuit omne remedium. Pestifero tempore quàm primum caput cunctaque membra grauantur, simul cum febre, ilico succurre. Quid agas? Natura huius morbi suadet ut ante

omnia, aptissima antidota præscribamur quibus venenata hæc perniciës extinguatur. Ratio enim medica iubet ut cum illo, à quo maximum vitæ periculum imminet, ilico fortiterque pugnemus. Cum enim hic cor affectum sit venenata labe, indeque necessario id debile sit, euacuationes ferre nequit: quare à venæ sectione ac pharmacia superlegendum, solisque his utendum qui-

bus cor erigitur ac venenata qualitas debellatur. Interim tamen non prohibeo ut non euacuantibus remedijs æstus febrilis temperetur, putredo arceatur, fuligines excludantur, infarctu viscera liberentur, sensum copia succorum abscindatur. Hæc libro à nobis De febribus edito, ubi de pestilenti egimus febre prolixè prosequuti sumus.

CAP. VII.

DE PROGNOSI *num ager euadet vel non.*

Prognosis

SED ante quàm ad curationem veniamus, videamus quænam pestis curari possit. Omnis sanè pestis naturâ sua funesta est, nullusque morbus hac fallacibus notis insidiosior: in facie salutem, in tergo funus gerit, vera medico-mastix: nam emergunt rari nantes in gurgite vasto. Etenim tanta vis est interdum huius veneni, ut quæque ambitiosa etiam principum remedia contemnat. Deus est qui immittit, quis eximet? Est peracutus hic morbus: propterea scriptum est à Thucydide, septimo vel octauo die hos interijisse, sæpius nonum diem non attingunt. Quin decem vel viginti horarum spaciò quædam pestis suum cursum peragit: nam pestiferum hoc virus, vires calidumque nativum ac vitales spiritus qui in corde habitant ita enervat, ut ilico ita debelletur, ut non possit resistere virulentia. Hi minus periclitantur, qui antidotum potum non euomunt, Tumores magni si excludantur procul à corde in partem capacem, sique inde febris ac dira sym-

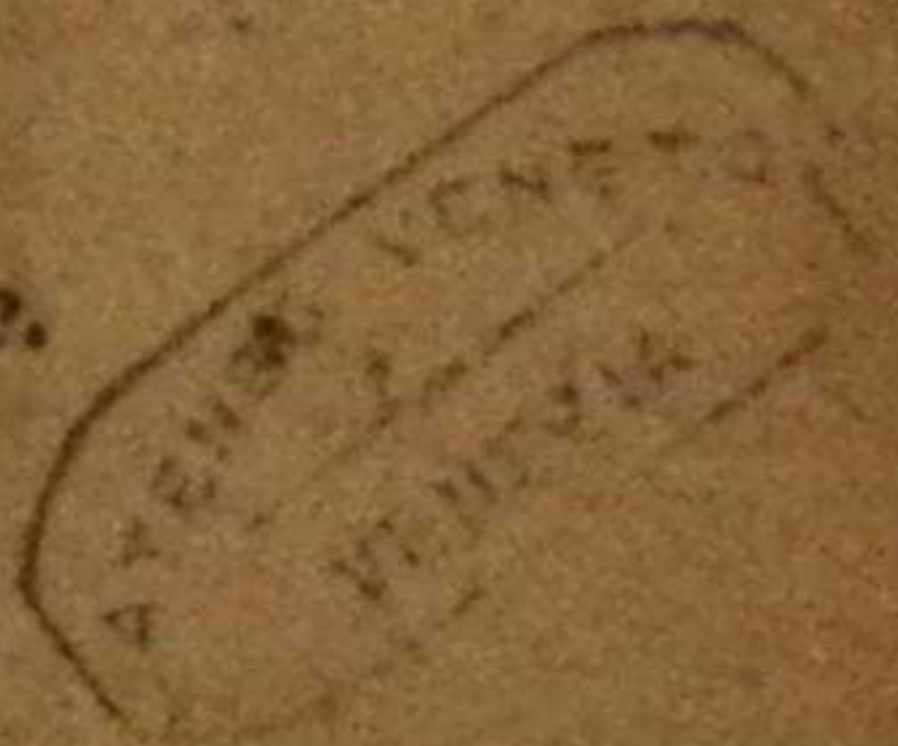
ptomata mitescant, sique pepasini capaces fuerint, nec in corruptelam abeant, sique corpus totum à sudore madeat, bono est. Sin verò recurrant tumores vnde excurrerant, hoc est ad cor si palindromen fecerint: vel si ferro incisa inflammata pars, fiat liuida & sicca, funestum. Si ex carbunculis apertis non erumpit pus saniosum, sed veluti quædam spuma, calamitosum. Circa fauces qui efflorescit carbo vel inflammatio, cita morte est funestus. Præstat ut ilico papulæ ac tumores erumpant: & ut bubones plures erumpant; argumento est Crito. Bubo quanto minor, eò periculosior. Ex carbunculis pessimus est nigricans pustula, & durâ, qui non facile aperit se. minores maiusculis sunt peiores. Perniciosi carbunculi qui guttur, pectus, ac qui ventriculi regionem possident. Carbunculi multi paucis sunt magis funesti: at bubones pauci sunt magis calamitosi quàm plures. Bubones si sponte evanescant subito, in cor rapi venenum argumento est, ac mortem in pro-

in procinctu esse. Si consociarit se phrenitis aut Iecoris inflammatio, mortale. Pustulae ante criticum diem efflorescentes, si ilico in liuorem abeant, lethale. Qui nigra vomunt vel aluo fundunt, moriuntur. Foetor excrementorum qualiumcumque malum. Facies sui dissimilis vel ex purpura atrescens si fuerit, mors iam iam aderit. Si externae partes algent, internae verò ab aestu flagrentur, malum. Haemorrhagia ex ore, naribus, aluo, vesica, si ineunte morbo oborta fuerit, funestissimum: nam vix tertium diem attingunt. Mens si semper turbida stupeat, cum quadam balbutie, tertio, quinto, vel septimo die hi ferè moriuntur. Soporosi, moriuntur. Eunti morbo si superuenerit tremor cordis vel syncope, lethale. Morientibus pulsus formicat inaequaliter, extrema frigent, pectus & facies frigido sudore perfunditur cum animi deliquio. Si venter turgit, inquit Rhases, cum mœrore aegri, mortem in propinquo esse denunciat. Obseruavi hos obijisse, quibus quinto die sanguine stillabant nares. Quibus oboritur erysipelas quod saniem putridam eructat, quodque vna partem exedit, plerumque euadunt, à principibus partibus auerso veneno. Ita hi quibus diarrhoea aluus fertur, aut qui Ictericam urinam fundunt, non ita moriuntur. at syntexis praua est: ita lienteria & dysenteria. nam aluus plurimos delet. Exanthemata plura sunt potiora paucis. Pustulae omnes sunt suspectae quae lassitudinem ad-

ferunt. Urinam plurimam fundunt interdum symptomaticè, syntexeos vi; ita & sudores. Non semper pestis à Meridie in Occidentem se effundit, sed quo eunt venti ac hominum commercia, eo perferri solet. quamuis Auster ad hoc malum sit fecundissimus. Plurimi pueri, senes, ac mulieres moriuntur senescente Luna, ac ea conticescente, nam corpora tunc plus excrementorum generant, nec tunc menses feminis fluunt. At iuuenes ac succi pleni homines, plena Luna maximè moriuntur: nam succi corporis tunc maximè mouentur & iactantur, vt elucet in aestuosi maris fluctibus reciprocis. Recens verò Luna mitior ac laetior est. Senes, inquit Plinius, semper putatum est minùs à peste tentari. nec pisces dicit Aristoteles à peste infestantur. Virgines nubiles à peste infectae, ferè commoriuntur. Cum aliae aegritudines incipiunt grassari, tunc pestis desinit. Ineunte Autumno maximè contagia serpere solebant: nam eo tempore effæta natura corporum languet, exhausta à praecedentis aestatis ardore, ac iam usu fructuum fugacium putredinis semina ingerunt corpora. stricto à frigore hyberno extinguuntur. Caco-chymia obsessi facilius à peste inuaduntur: argumento sunt puerperae & carnibus nimium se infarcientes, ac in immunditia degentes. nam hi propè ad putredinem accedunt. Quicunque corde sunt calidioris naturae vel diætæ, ob auctam respirandi necessitatem, sunt pesti obnoxij.

De his-
animum.

Quo te-
pore ma-
ximè san-
uat.

CAP. VIII.

Pestis quo modo sit cauenda vel auertenda.

*Qua ad
aerē spe-
rant.*

PESTIS ab imato quia im-
mittitur Deo, ille solus pre-
cibus placatus illam auertere
potest. Sed & Deus laudari vult in
conditis à se auxilijs: non enim fru-
stra medicinam fecit. Omnes sciunt
nihil tutius esse, Citò, Longè, Tardè.
quare de his non ago. In primis
quisque ita corpus suum compara-
tum habeat, vt quantum fieri potest
quàm longissime à putredine absit;
efficiens enim causa vix agit nisi in
rem paratam. In primis vita homi-
nes peste imbutos, nam expirant
ore totoque corpore venenatum ha-
litum; facileque consanguinei suos
afficiant, vt etiam alios cum quibus
his est naturæ quædam similitudo
& syntimoria. Cor à calore tuebi-
mur, corpus purum reddemus, ob-
structio & cruditas absit, & antido-
tis robur affletur. Sol ardens vitetur.
Pesti itaque in primis parata materia
è corpore excludatur, & corporis in-
temperies castigetur: vt si cor ni-
mium incaluit. Nam omne studium
adesse debet, vt robore quodam cor
veneno refragetur. Aer siccior red-
datur suauiolentibus. Tegula ab
igne exardescens perfundatur aceto,
vt per totam domum is vapor fun-
datur, fuge hominum frequentiam,
ac plateas angustas vita & nates
iungetheriacâ cum succo Rutæ.
Pomum ita fiat, accipe ladanî, styra-
cîs, beniouini, singulas semuncias,
succini drachmas duas, santali odo-
rati, & rosarum rubrarum, cuius-
que drachmam: asperge aqua Ro-

satâ in qua sit parum gummi traga-
canthi: misce in mortario, adde olei
cinnamomi & caryophyllorû, cuius-
que grana quinque, macis parum,
ambra, mosci, singulorum grana
quatuor. Si malum à contagione
sit illatum, arce aduenas: domus
infecta de die claudatur. Veneti in-
fectos relegant ad insulam Lazare-
tum dictam. Foco affide ex querno
vel abiegno ligno facto, vel ex picca
aut Iunipero, vel pino. Æstate
verò violis, nymphæâ, rosis pau-
mentum sternatur. Rutæ succo
adde caphuram & crocum, ex spon-
gia odoretur. Frigidior tempore
redoleat aer lauendulam, ladanum,
aurantia mala, terebinthinam, cor-
tices pomorum, rosmarinum, ca-
ryophyllos; amiculis cypreis fumus
excietur, & vestes suffiantur: quæ
etiam sæpe mutantur; ita ex iuni-
peri baccis fit halitus. Et quæ herba
suauem odorem refert, domui in-
feratur, thymbra, menta, pulegium,
maiorana, salvia, crocum, santala,
caphura, beniouinum. Igne domus
optimè à lue putrida expiatur: hoc
enim nihil melius aeris putredinem
castigat. Eo vtemur fortido cali-
ginoso ac frigido celo. Quin &
calido celo confert etiam ignis ra-
tione seminû putridorum ac pesti-
lentium, vt ea consumantur. verum
tunc ilico post refrigeretur aspersa
poscâ, vel huteiseâ madetibus, pam-
pinis, salice, iuncis, folijs quercinis,
nymphææ, lactucæ, violariæ, myrti,
cotoneæ mali folijs, & rosis. Fit
etiam

etiam suffitus ex succino, myrrha, thure, croco, mastice, beniouino. linthea spirent iucundum odorem: & vestes purga lucida flamma ex querno vel iuniperino ligno, & suffiantur aceti fumo. Sereno cœlo fenestras aperi ea parte qua venenū non venit. Exi Sole emicante. Os ab alloquente sit auersum, ventoque secundo, non aduerso alloquium fiat cum his qui in suspicionem veniunt. Domus à foetore vindicari debet. vita cœmiteria, & arctius hominum consortium vita. Pomum citrium manu geratur ac odoretur. Vel spongiola madescat ab aquæ rosatæ partibus duabus, vini maluatici vna, aceti dimidia, adde quid musci, & naribus admoue. Accipe acetum rosatum, aquam rosaceam, & vinum album, adde medicum Zedoariæ, vel corticum citrij: ex hoc sæpe parum bibe, laua eo manus & facies, & totum corpus eo frica manè & vesperi tepidè; & ex spongia odoretur: præstans hoc est ad auertendam pestem.

Cautio. Caue tibi circa nouiluniū & plenilunium, tunc enim fortiter aëreum venenum mouetur. Vis aliquid secretioris in natura? caue tibi cum singulis mensibus Luna venit ad eum locum cœli, in quo erat Saturnus cum nascereris. idem de Marte dictum puta. Topazium collo appensum, vel ore si iugatur auerruncat hanc luem. Æstate naribus admoue aquam rosatam caphuratam, & santalis imbutam. Faciem & manus ablue sæpe odorâ aquâ. Domus excipiat vaporem aceti & aquæ rosatæ, in quibus succinum coxit: manus & facies etiam ea madescant. Rutam manu gere, & zedoariam

ore cum exhibis. vel parum theriacæ infer superno labro, quo sensim in gulam veniat eius vis. Medicus comis sit ac affabilis, spem salutis præbeat: at non diu hæreat apud ægrum. antequam accedas cubiculum conuertatur, solū poscā irroretur, auersâ facie colloquia da, non prope. iube ut æger conditi quid sumat vel os colluat, aqua rosatâ vel aceto vestes inficiat. Si quis aërem mutare velit, ea mutatio fiat ad aquosum solum, & cœlum crassius, cum aëris vitium mali causam dedit: nam is aër tutior est ob frigiditatem & densitatem. Vestis sint textæ pressius ut sericeæ, nam sunt expertes pilorum, & undulatae, omnesque quæ glabræ sunt, ut & coria. His enim tenacius non hæret malum. Pelliceas abijce vestes. Indusia & subuculæ sæpe mutantur. Apud vestes ponantur rosæ, violæ, santala, cum caphura. Hyeme iride aspergantur, & violaceo puluere, vel cyprio. suauis suffitu aromatum perfundantur vestes ex myrrha, styrace, ladano. Quantum ad exercitia subeunda, hîc plus quieti quàm exercitio est dandum: nam cuncta vitare debemus quæ cor in calorem abripere possunt. Dum enim respirandi augetur necessitas, facilius aër contaminatus inuadit cor, quod tunc audius in se rapit. Hinc est quod Hippocrates, ubi aër in vitio est, tenuem dietam commendat, ne, dicit, opus sit crebrò ac multum respirare. Vita ergo hoc exercitium, ubi aër est infectus, quod cogit in crebram respirationem. Minus se exerceat à meridie ad vespërâ, hoc enim tempore maximè semina sua effundit contagium. Locus exercitio dicatus

Medi-
cin.

Vestes.

Exerci-
tia.De ha-
tura hu-
mana 10.

Caut.

fit purus ab omni suspitione contagij: nam corpore patente facilius subiret malum. Cibi vitentur qui in locis infectis nati vel seruari fuere. Sint cibi boni succi, qui facile coquantur, quique ægre putrescunt. Biliosi abstineant ab allijs, sinapi, multis aromatibus, melle, vino valido. Fames & sitis absint. Condiant hi cibos acetosa, citrijs, aceto, agrestia, granatis malis. Panis fiat ex tritico enato in loco qui peste non est contaminatus. Carne vescemur veruecina, vitulina, cuniculorū, quorum caro conditur omphacio, croco, & cinnamomo, gallinæ. Utantur elixis qui natura calent ac squalent. Non se impleant cibis. Pisces boni frigidiorē sanguinem gignunt: quare hic laudantur; & hi non laborant vnquam peste, & maximē marini sunt tuti. Pisces sint hi qui carnem friabilem habent, vt aselli, buglossi, passerēs, rhombi, lupi, erythrini, auratæ, gobiones, merulæ, nullus barbatus, cancri, para cum aceto, succo aranciorum, vel acetosæ. Oua gallinarum, oxygala. Caricæ, passulæ, medica mala in prima mentia his, quibus feruet ventriculus: in secunda his, quibus alget stomachus, pyra cocta & poma, Coriandrum aceto maceratum. Olus ex acetosa, & beta cum aceto & butyro, adde boraginem, lactucam, spinachiam. Rapum, pastinaca, allium parca manu sumptum, melissa, puls auenata, hordeata. Citrij mali succo asperge cibos. Cappares probantur. Hycine rosamarinum incoquatur cibis, & hyssopus, thymus, maiorana, melissa: aceti, acetosæ, & agrestæ maximus sit vsus: adde parū

cinnamomū & croci. Pituitosi caueant à multa lactuca, persicis ac fructibus crudis: nec potent aquam multam. Melancholici vitent sale vel fumo induratum carnem, brassicam, vinum austerum. Pituitosi incoquant cibis piper crasso modo cōtustum. Sed qui sunt impuro corpore, vt virgines quædā, valde laudantur aromatum vsu. Curiosī in aquæ censu esse debemus, nihil ferē sine ea corpori ingeritur. Vbi pestis ab aëre venit, pluuiālis aqua damnosa erit: præstantior erit tūc altissimi putei aqua. Hydropotæ crustam panis vsulatam aquæ immergant. Tenuē vinum & ceruisia tenuis in mensam vnā veniant. Citria mala ceruisiæ immittantur, vel absinthium cum radicibus cichorij. Si sitis premit, aquæ immisce conseruam rosarum vel acetosæ; hanc bibe. Nimia potus, vt & cibi ingestio cauenda: nam id maximē corpus tuetur à peste, si vacuum sit excrementis, optimeque si sit perspirabile: nam pestis summum ius sibi vendicat in intemperantes. Quare parciorē manu pastum inibimus quā aliās solebamus. Nec tamen laudo vt quis suo se genio defraudet, id enim corpus esset eneruare, ac spiritibus exhaustum pestifero incurfui exponere. Ciborū varietas damnosa est. Mundicie studiū adsit. Sit semper aluus memor sui officij, quare pilulis pestilentialibus per horam ante cænam vel prandium sumptis admoneatur aluus sui officij. Hæ hoc modo optime finguntur, Accipe aloës zocotorinæ semunciam, myrihæ drachmas duas, croci scriptulum vnum, anamoniaci drachmas duas, caphuræ scri-

*Panis.**Enervementa. Aluus.**Pilula pestilentialia.*

scriptulum: confice cum vino aromatico. Sumantur ex cochleari cum syrupo de citreis, vel de violis. Aloë corpora munda facit: myrrha putredinem arceat, crocum spiritus viuificat: caphura refrigerat, singulis septimanis vnius drachmæ pondus sumatur: fiant igitur ex vna drachma pilulæ nouem. Si metus sit ne alius inde se præcipitet in fluxum, innolue eas in puluere boli: si stomachus inde doleat, adde quid masticeis. Si abhorret à pilulis, Accipe scordei, agrimonie, absinthij Romani, cuiusque manipulos duos: senæ vncias duas: fiat decoctio ex aqua ad horas quatuor, expressioni forti adde sacchari vnciam, cassiæ vncias tres: fiat opiatum, da semunciam. Solemnis nulla intercepta maneat euacuatio, vt hæmorrhoidum, vrinæ (nam ea sæpe reddenda) vlcerum, fistularum, scabiei, arthritidis, sudorum, & talium quibus viscera se liberant. Vita balnea, nam respirationis necessitatem angent: nisi squalidus quis æstate media, ex aqua dulci eo frui velit. Laconico non vtantur. Venerem cum Epicuro hic relegamus: proster nit enim vires nimium. Somnus sit diuturnior, diuque à cæna ineatur, in cubili suffitus fiat suauis. Mæror absit & ira. Sarcina excrementorum excludatur. Si sanguinea solemnis euacuatio fuerit intercepta, recludatur vena, si alia ratione imminui is tutò nequeat, & periculum si intet. Fiat plenilunio, si agendū: nam præstat diætā refrigerante & parcio re, sanguinis copiam & feruorem minuere; ita in secunda valitudine non consumemus aduersæ mox fortè futuræ, præsidia. Quia facilis pe-

stilentis tempore altius in fluxum abripitur, non laudo vsum validiorum purgantium, satis sint pilulæ pestifugæ, vel manna, nam hæc gummosa cum sit, veneno resistit, vel syrampus rosatus solutius, & tamarindi, vel rhabarbarum, aut senadenique alephanginæ pilulæ. Qui prauis succis circumfluunt, iubeant sibi fontinellam inuri brachijs vel cruribus. Pro pueris, accipe extracti rhabarbari drachmas tres, rhabarbari puluerisati drachmas duas, conseruæ rosarum semunciam, sacchari in aqua cinnamomi soluti quantum opus est: fiant rotulæ. Sumat vnam. adde interdum grana pauca salis hyperici. Admouentur etiam quædam corpori quæ frangunt veneni vim, alexicaca dici poterunt. Quædam venena cordis regioni applicantur: nec puto id ratione carere: nam dum cor qualitatem illam inimicam percipit, sese contrahit, fitque eius systole fortior quàm diastole, ita vt validius eo motu à se excludat, quàm attrahat. Antea diximus pesti iter ad cor facillimum dari, cum id potenter attrahit, ne itaque potenter attrahat, Accipio arsenici crystallini vncias duas, zedoariæ drachmas duas, croci scriptulum, caphuræ semidrachmam & muceagine quæ fit ex gummi Arabico in aqua rosata, fiat pastillus, qui cum exactè exaruit, syndoni includatur, ac pectori appendatur, axillis quoque & arterijs manuum obligantur oblongi ex his sacculi. Poterunt etiam sacculi fieri ex semine & cortice mali citrei, zedoaria, corallis, caphura, croco, & musci granis duobus; adde, si lubet, rosas, myrtum, santala, succinum album,

Foris.
Admouenda
corpori
aduersum
pestem.

Cur venena tu-
nent.

Balnea.

Ferme.

Somnus.

Euacuatio.

album, immerge vino maluatico remixto cum aqua rosata, & aceto, quibus immaduere species diarrhodonis abbatis, cordi apponatur. Vel accipe adipem serpentum, adde theriacam, & parum vitrioli, & cum succo citreorum illine regioni cordis, & arteriarum; est sanè hoc excelsum remedium. Si mitius velis, atramen præstans, accipe succi scordij vel cardiacæ vnciam: caphuræ & croci, cuiusque scriptulum: cū cera fiat vnguentum, unge cordis locum. Si æstas incendio cōflagrarit, Accipe vnguentum rosarum, cui adde santala & caphuram. Si frigus, adde olei cinnamomi & caryophyllorum grana tria: vel per aquam vitæ extrahe essentiam santalorum & aliorum aromatum. Excellens etiam hæc est vnguentorum parandorum ratio, Accipe aliqua ex his, vt tormentillæ radicem, zedoariam, absinthium siccum, rosas, agrimoniam, scordium, carduum benedictum, coque per sesquihoram in aqua: exprime fortiter, & euapora; vel per filtrum distilla, & euapora dum venerit ad mellis consistentiam: adde caphuram, & cum cera fiat vnguentum: dicta iam loca eo illine. Auribus immitte & naribus vnguentum rosarum, cum momentulo essentia caryophyllorum, vel saluæ, aut eorum oleis. Granatus gemma aëri venenato repugnat, ac cordi studet, vt smaragdus cerebro, & sapphyrus hepati, & corallus ventriculo, hyacinthus exhilarat. Topazium inter cuncta celebratur à Serapione, & theriacæ anteponitur: Villanouanus & Raimundus idem asserunt. Agathes etiam ad pestem

*Lapides
preciosi.*

commendatur, & margaritæ. Hæc annulis includuntur, vel gestantur in pectore, vel ore suguntur. Ore contineant theriacam, vel zedoariam, aut semen citrij. Pectus, arteriarum regiones, & nares illinantur theriacæ. Sericeo coecineo aliquid ex his includi potest, vt puluis iros, cyperij, caryophyllorum, cinnamomi, myrthi, rosarum, violarum, ladani, beniouini, croci, caphuræ, styracis, mosci, santalorum. Iam de his quæ assumuntur ad tutelam sanitatis agamus. Hyeme sumant manè conseruam ex folijs scordei, cum succo aranciorum & paucō vino; æstate cum acetosæ succo vel folijs. Theriaca Andromachi omnium optimus antidotus est, pisi mole manè sumitur; ita & Mithridatis theriaca. Theriaca ad annum duodecimum proba est: infra quartum annum quæ est, biliosis utilis est. Sex horis præcedat eius vsus cibum. Pro pauperibus efficax est theriaca diatessarum: vel hoc, Accipe boli Armeniæ semunciam, tormentillæ drachmas tres, radicem angelicæ drachmam: fiat puluis: misce cum melle sumant manè semidrachmam. his addi potest semen citrij mali, & zedoaria, & caphura, semen acetosæ, & succus scordij, corallum, vel cornu cerui, cinnamomo afflatur suauitas. datur ad duas vel tres drachmas. In vsu trium remedium nobilissimorum vindices sanitatis maximè pono: Nimirum vt ter quis in hebdomade vtatur illis pilulis pestilentialibus, quas mox descripsi, ita vt drachmæ pondus, hoc est coronati pondus singulis septimanis absumat. Intercalaribus diebus

*Olfa-
ricia.*

*Assumē-
da quæ de
peste de-
ferunt.*

*Tria no-
bilissima
remedia
quæ præ-
seruant a
peste.*

bus autem ut parum theriacae optima capiat, ut ad fabae molem. Et interdum loco theriacae pilulam unam ex optima rubraque myrrha; fiat illa hoc modo. Accipe myrrham rubram & puram quae splendet fracta, in puluerem contundatur: hunc misce cum aquae theriacalis guttulis quibusdam, & pauca cum theriaca & melle, ut fiat massa; accipe manè auellanae quantitatem ex ea massa. Haec sanè inter cuncta assumenda praestantissima sunt. Sed quaedam naturae adeò ab his abhorrent, ut nullo nisu his frui possint, quare selectissima quaedam alia adfero. Radices quibus utimur, ut angelicae & tormentillae primum macerantur aceto, iterumque siccantur. Qui sunt humido admodum corpore, & aluinis fluxibus obnoxij, his semiscriptulum boli & tormentillae remiscemus cum semidrachma theriacae; & superbibat parum vini cum aqua rosata: vel aquam scabiosae in qua maduit mellis. Bolus & terra sigillata saepe insuccantur aqua rosata & aceto. Turcae dant terrae Lemniae drachmam: Germani propinant succini albi drachmam in pestis curatione. Pauperes manè comedant ficum unam, cum seminuca non rancida & folijs quinque rutae vel scordij, cum mica salis; vel haec terant cum aceto. Vel ita, Accipe iuglandium non rancidarum quinque, ficum pinguium tres, rutae, scordij, cardui b. cuiusque pugillum: radicum tormentillae, & petasitidis, & pimpinellae, aceto maceratarum & iterum siccatarum, cuiusque drachmas duas, salis absinthij semiscri-

ptulum, cornu cetui vsti semidrachmam, boli preparati, & myrrhae, cuiusque drachmas duas; tere omnia, & adde mellis despumati quantum satis est ut fiat electarium. Vel hoc modo, Accipe ficum pinguium uncias tres, iuglandium semunciam, foliorum rutae drachmas duas, salis parum: contunde cum melle despumato, vel cum sympo de ribes aut de citreis; sumat castaneae molem cum aqua rosata & aceto calendulae. Vbi De curatione, describemus ouum quod etiam praecautioni dicatum est. Trochisci de caphura etiam magnam vim habent. Arabes octo grana smaragdi ex vino propinant: nostri, succinum cum caphura. Hoc est etiam praclarum, Accipe conseruae acetosae Romanae, & cardui b. cuiusque unciam, corticum citreorum conditorum semunciam, mithridatij optimi drachmas tres, succini albi drachmas duas, caphurae scriptulum: cum Sirupo de acredine citreorum fiat conditum: ex eo sumat manè drachmā unam aut alteram. Magnatibus tale praescribo, Accipe pomaria vel quattuor citria, eaque scinde in partes, & coque ea cum aqua rosata dum in pulstem omnino collescant: contunde, ac traice per cribrum: adde margaritarum drachmam unam aut alteram, mithridatij vel theriacae drachmas duas, unicornu scriptulum, lapidis bezoar scriptulum: fiat conditum. Si inopia sit malorum citreorum, eorum loco capio cortices conditos. Manè & vesperi sumunt drachmam. Si quis velit quid potulenti, Accipe aquae rosatae, aceti rosati, vini mal-

uatici aquæ acetosæ partes æquas: his infunde puluerem zedoariæ, cortices citri & bolum armenum, adde parum croci: iunge conseruam veterem rosarum; serua in vitro obturato: sæpe bibe inde parum. Vindicat hoc cuncta à putredine & à veneno: Cornelius Agrippa eo utebatur. Vel tali liquori immacerari potest scordium, ruta, calendula, acetosa, angelica, semen citrij, tormentilla; caphura: quædam ex his.

Excellentis remediū. Hoc etiam excellens remedium est, Accipe theriacæ optimæ drachmas duas, myrrhæ rubræ scriptulum, caphuræ semiscriptulum: da scriptulum vnum cum aqua rosata. Coque alexeteria in magna copia, ex aqua per horas quattuor: expressioni adijce saccharum, & excoque liquorem quo veniat ad mellis consistentiam. Ita etiam succus recentium baccarum iuniperi coquitur: qui arenulas etiam soluit renum. Aquâ vitæ extrahe rubedinem malorum citreorum, rosarum, santalorum, cinnamomi, bibe semunciam cum saccharo; id frigidis cōfert hominibus. Pauperes radicem petasitidis aceto vel vino infundant: manè sumāt frustum cum saccharo; vel macerentur caryophylli aceto: manè vnum sumant, & aceto lauent faciē, axillas, & pudenda. Vterū quæ gerūt mulieres caueant ne vtantur antidotis quæ abortum prouocant: vidi quæ, cum à medico remedium ad auertendam pestē sibi comparari iussisset, mortem sibi acceruit, vi remedij effuso sanguine omni ex vtero. Si necessaria illis sit purgatio, id fiat à quarto mense ad septimā: id quæ agemus maxime mannā, cassia, & talibus: sed à syrupo

rosato laxatino abstine, nam euocat menses. Si secundo vel tertio mense ingrauidationis fluūt menses à nimia plethora concitati, vena his secetur: sæpe enim obseruatum fuit, has tunc feliciter fœtū proferre. Quin his quæ ægrè, ob grandescentem nimis fœtum, defungi partu solent, commodè pertunditur vena: nā subducto sanguine, detrahitur moli fœtus. Hoc electarium occulta dote à peste vindicat, ac fœtum tuetur: Accipe cidoriorum malorum conditorum, & citreorum, cuiusque vncias duas; cōscindantur minimas in partes, datylorum, ficuum, singulorum vnciam, conseruæ boraginis vncias tres, seminis fœniculi drachmas duas, ligni aloës, cinnamomi, caryophyllorum, granorum paradisi, cubebæ, cuiusque semidrachmam, spicæ nardi semiscriptulum: Vtantur ex eo manè nucis magnitudine grauidæ mulieres. Grauidis hoc quod sequitur etiam præscribo, accipio citrium malum, coquo ex aqua rosata, addo margaritas, semen citreorum, acetosæ semen, & coriandri, cornu ceruinum, zedoariam, bolum, corallum, tormentillam, caryophyllos, & aliquid ex vnicornu. Superbibat parum aquæ fragorum. Cordi appendat corallum cum hyacinto, vel topazium. Virgines non menstruales, ter singulis septimanis sumant pilulas pestifugas, & quotidie bibant decoctum pimpinellæ ex aqua cum paucis croco & saccharo.

CAVTIO sit in horum omnium vfu, ne quis vtatur ijs, quibus valde alteratur. propterea securus vsus est veriboli, & succini albi cum saccharo, vel cum conserua rosarum.

Mulier non ingrauidatā præseruatio.

Virgines.

Cautio prophylactica.

CAP. IX.

PESTIS quo modo sit curanda, & primum de
Vena secanda, & de Purgatione.De chi-
urgia, &
primum
de Phle-
botomia.

CUM pestis omnium mor-
borum funesta calamitate
sit maximus, magnisque
morbis magna iure debeantur re-
media, sintque duo solum magna
remedia, scilicet venæ sectio & pur-
gatio, meritò in primis inquiren-
dum nobis est, num hæc pesti con-
ueniant. Et si hîc vsum habent, qua-
nam tecum ea in vsum duci de-
beant. Verùm in Peste existimo rarò
& ne vix quidem venam secandam
esse. Vno enim ore fatentur exerci-
tiores pragmatici se obseruasse
plures sanatos fuisse, quibus vena
non fuit secta. Causa est virium
prostratio: nam illud virus vitæ no-
stræ arcem ilico expugnat. Et quam-
uis vires firmæ videantur ineunte
morbo, mox tamen illæ fatiscunt,
cum cuniculis occultis serpens virus
pestiferum, cor subitò inuadet.
Quare qui sanguinem educunt vel
purgant ægrum, maximè antequam
antidotum propinauerint quod vi-
res firmat, ægrum præcipitant. Præ-
terea nullum venenum nec etiam
vlla putredo, tantum abest vt pesti-
lens, phlebotomiâ curatur. Fateor
quidem obstructionem putredinis
causam phlebotomiâ interdum adi-
mi: sed cum pestilens hæc putredo
plerumque nascatur à contagio, mi-
nimeque ab obstructione, venæ
sectio iuuare non poterit: nam con-
tagium non adimitur ab emissio san-
guine. Annotat notauitque doctissi-

mus Fallopius, hos, quibus ab
Anno 1524. ad Annum 1530. à cla-
rissimo D. Frisimeliga secta fuit
vena, omnes ferè interiisse: multos
verò quibus non fuit vena secta,
euasisse. Præterea hic nulla pars in-
terna occupatur inflammatione,
quin nec in huius anginæ rubore
apparet tumor: quare nec reuulsio-
nis causa est secanda hîc vena. Sed
pestis est quasi venenum quod infer-
tur ab ictu vel morsu venenati ani-
malis. Quare etiam Galenus in peste
debellanda pugnat solis antidotis, vt
theriacâ & bolo. Nam, inquit Aui-
cenna, sanguinis emissionem intrò
vocatur venenum: & id habet pecu-
liare venenum, vt ilico ad cor se con-
uertat, illudque oppugnet, propterea
omne venenum foras vocari debet.
Has quæso rationes perpendant ac-
curatè qui tales ægros tractant: nam
agitur hoc in remedio de vita &
morte ægri. Graues admonitiones
omnium celeberrimorum medico-
rum nullum non mouere deberent,
qui vno ore affirmant veneno infe-
ctis ictu, morsu, potu, esu, tactu,
aliâue ratione veneno afflatis venam
pertundendam non esse. Si nec his
rationibus persuasi, nec autoritate
veterum moti abire à sententia no-
lint, oro, si ægrorum eis sanitas ac
vita chara, ne post triduum peste
afflictis venam aperiant: grauis enim
iam tum virium imbecillitas in pro-
cinctu erit, pabula vitæ inuadente

iam veneno. Quare in tumoribus inflammatorijs, intra viginti quatuor horas, si id agendum putant, vena recludatur: nam secundo vel tertio die prouenitur morbus hic in vigorem. Et antequam id fiat, sumat boli drachmam, cum aquæ rosatæ vncijs duabus, & vnâ vnciâ vini albi; nec intra sex horas postea dormiat. Imò fiat id quatuor horis à cibo: & nunquam protrohatur euacuatio ad animi deliquium. Si emicante bubone is subito recursum fecerit eò vnde excursus fuerat, fiatque si illud incunte iam iam morbo, scalpello vel cucurbitâ è loco affecto sanguis educi poterit. Si tumor pestilens se in conspectum dederit, qualiscumque is fuerit, fotu rerum emollientium ac dissipantium is placari debet; vt postea præscribam vbi de bubone. Et sex digitis infra tumorem applicetur tale vesicatorium. Accipe cantharides decem, aufer ab eis extremas partes; passularum vnciam, fermenti fescunciam, scabiosæ cynoglossæ, consolidæ maioris, vince-toxici, cuiusque vnciam: incorporentur cum oleo lilino. Præterea accipe mala punica, ea scinde in quatuor partes: coque ea in aceto dum diffuant, contere, & loco superno applica, id age ab initio ad statum, hoc est, ante apertionem. Ne autem circumpositæ partes in putredinem abripiantur, eas muni aceto & aquâ rosatâ cum bolo. Sed de his prolixiùs vbi de carbone. Hactenus de Chirurgia: iam ad Pharmaciâ venio. Sed antequam eam adeam, suadet Methodus medendi vt de Præparantibus scribam. Hæc sanè vtilia forent si pestilentia

consilium ac tempus admitteret: at ferè moræ nescia illa irrui, ac celeri pede suum cursum absoluit. Cum verò hæc præparantur remedia talia sint, quæ vim veneni ac ardoris extinguant, cumque perpetuò Antidotis ac sudorificis (in quibus vera curatio huius mali) vt non liceat, nos illa hic etiam prodemus. Quamuis his non puto vtendum esse ratione præparatoriæ purgationis, attamen cum ocium est ab Antidotorum ac sudorificorum vsu, his vti poterimus interdum, vel etiam loco potus dum sitit æger. Accipe aquam hordei, cui in coque saccharum cum radice petroselini, & si lubet adijce ficus: adde oxysaccharum. Bis die da syrupum citreorum, de agresta de ribes, rob de berberis, de cidonijs, de granatis; aliquē scilicet horū cum aqua endiuia, boraginis, acetosæ, melissæ, ita etiâ vtimur syrupo de succo acetosæ, rosato simplici, de succo cardui b. Accipe aquam acetosæ, rosarū, scabiosæ, melissæ, buglossæ, vel endiuia, vel melonum, vel prunorum alborum, cum caphuræ semidrachma: nihil enim promptius sanguinis ardorem extinguit & sitim sedat. Probamus etiam decoctum tamarindorum, cum seminibus frigidis, & cum floribus cordialibus. Vel in aqua rosata infunde melissam, boraginem, scordium, acetosam, acorem & semen citrij, parum caphuræ & aceti: colaturæ adde syrupum citreorum. Accipe aquæ rosatæ libram, vini albi odorati semilibram, boli semunciam, vel tantundem succini albi: da sæpe vncias duas. Sed prudenter vtendum est his frigidis. Hoc est, vbi æstu febrili flagrat corpus, his

*Excellent
venedictum
in mali-
gno astu.*

his vtendum crescente morbo: sed cum ad statum venit, abstinendum. Ego feliciter, S. Dei beneficio hoc vtor, Accipio foliorum scordij, acetosæ, summitatum calendulæ cum se in gemmas neclunt, cuiusque semimanipulum; pimpinellæ vel endiuia, cardui b. florum boraginis, singulorum pugillos duos, melissæ pugillum, decocti secundi hordei libram, aquæ rosatæ vncias duas: infunde hæc, & non coque, sed immacera calide tota nocte: colaturæ claræ adde syrupi de acredine citreorum, vel syrupi de succo cardui benedicti vncias tres: olei sulphuris, vel spiritus vitrioli quantum satis sit, vt leuiter acescat. interdum iungo quid trochiscorum de caphura Hyeme, vbi herbae desunt endiuia & cichorij, fumo earum loco harum semina. ex hoc apozemate ter die bibant vncias quatuor. Ratione virium, si illæ flaccescant, coquo endiuia, acetosam, & ceteras suaves, herbas iam scriptas, adijcio perdicem vel semipullum, & agrestiam; colaturæ addo vinum granatorum. Interdum iubeo vt conseruam rosatam, vel diamarenatum exprimant cum aqua hordei: vtque eam bibant. Iam ad purgantia veniamus. An hic purgandum: cum Pests hyparxis consistat potius in qualitate praua ac venenata, quam in copia materiae, existimo ad veram pestis curationem per se non multum facere purgationes. nam pestis, qua venenum, alexipharmacis solis curatur. Attamen ne febres flagrantissimæ ab usu antidotorum calidorum incenduntur, & ne succi, si qui prauis sunt in corpore calidis remedijs accensi fomitem

*Purgan-
tia.*

vberiore veneno præbeant, neue illi humores si qui corpore circumfluant fœdi, usu calidorum antidotorum in parte aliqua vitæ necessaria phlegmonem accersant, purgandi veniunt. Quare auctor sum vt ilico, cum veneno antidotis pugnemus: & ab usu antidotorum vt purgetur: eaque semper lege, vt purgantibus ea adijcias quæ vim veneni pestiferi frangunt, eaque quæ febrilem ardorem mitigant: vt ita naturæ studeamus, vnaque cum morbo pugnemus. Quod si ita corpus prauis succis circumfluere videatur, vt ante merum antidotorum usum istud purgandum existimes, hoc hac arte fiat, Accipe cœpam albam magnam, hanc excaua superiore parte, & exempto corde imple drachmâ theriacæ optimæ: adde parum pulueris radicis tormentillæ & dictamnii: inuolue papyro humidæ, & affletur sub cineribus calidis; dein contunde in formam pultis, adijce parum aceti calendulæ, cum aqua cardui b. & fiat fortis expressio: cui adde in tellulis naturis trypherae Perficæ femunciam: cum drachma vna electarij Hamechue electarij indi, & e succo rosarum vnam drachmâ: diaphœnici drachmas duas. Hoc purgat, & mox sudorem prouocat, & veneno resistit, cor enim firmat. Hic enim nullus segniciei locus est: omnia ilico agenda. Nec metue contrarios eodem tempore motus; natura enim nisi ilico vindicetur ab hoc hoste; conelamatum erit, usus hæc docuit proba esse. Si vero corpus purum esset à prauis succis, nollem illud purgari. Præceptum enim in ventrem esse solebat humorum præcipitatio,

*Pests dis-
cata pur-
gatie.*

eo tempore quo pestis grassatur, quare vide num huic pesti id solemne sit: si ita, abstine à purgantium usu. Cum enim tota curationis spes consistat in robore vitium, quod veneno huic, quod cordi bellum indixit resistere debet, cordique propugnare: cumque purgantium vi attenuantur valide vires, non temerè huc veniendum erit. Dico, non temerè ad vectoria vibrantiaque pharmaca eundum esse. Quare corporum obsessorum à peste natura erit perscrutanda, nam talia illa fortè sint, tamque valida cacochymia scedata, ut ni illa purgetur, cuncta antidota calida operam ludant. Hæc causa esse videtur, quod Iacobus Carpen-
Iacobus Carpen-
sis.
 4. Cas. 1
 Ben.
 3. Theisr.
 3. 4.
 Bilien
 purgan-
 tia.
 tis plurimos sanaret, quos tractabat ab anno supra millesimū quingentesimum, vicesimo septimo ad trigésimum primum. hic ineunte morbo præscribat laxativum: & in augmento purgabat. Et Gentilis dicit, medicos sui ævi vfos foeliciter fuisse scammonatis. Auenzoar propinat remedium quod excipit euphorbium: hoc autem siccum est, & caler ad quartum vsque gradum. Fallopius vsum eius ab usu probat. Existimo id veneno refragari. Si quis eo uti velit, præbeat cum cassia: ita non vrit. Tu, cū contagia agit pestis, inquite num alius auferat plurimos: si ita, abstine, si verò plurimi alui fluore liberantur, purga: sed certa tecmarfi. Vide igitur quisnam humor in corpore laborante triumphet, hunc purga. Si biliosus videatur humor in vitio esse, Accipe florum boraginis, violarum, althææ, foliorum scordij, lichenis qui petris adnascitur, lactucæ, cuiusque semimanipu-

lum, seminis cichorij, endiuizæ, cuiusque drachmam, tamarindorum semunciam, seminis citrei scriptulum, pruna quinque: coque ex aqua. accipe huius decocti vncias quinque: quibus infunde rhabarbari drachmam, & cinnamoni scriptulum: vel horum loco mannæ electæ vnciam, & syrupi rosati laxativi fescunciam, caphuræ grana quatuor: fiat haustus. Ita etiam vrimur myrobalanis, cassiâ, trypherâ Sarracenica. hæc etiam interdum sumuntur ex aqua rosata, boraginis, & aceto calendulato, in quibus coxere tamarindi & myrobalani. Quod si pituita
Pituita purgan-
tia.
 purganda veniat, præscripto iam decocto addes semen anisi, & betoniam: colaturæ autem infunde agarici recenter trochiscati sesquidrachmam, zinziberis semiscriptulum: macera tota nocte, & colaturæ adde mellis rosati laxativi fescunciam, vel electarij lenitivi drachmas sex: sumat ilico. Si melancholia redun-
Melancholia purgan-
tia.
 dat, prius descripto decocto adde epithymi, chamædryos, ceterachi, fumarizæ pugillos duos, polypodij semunciam, & foliorum senæ drachmam. Huius decocti vncijs quinque infunde myrobalanorum Indarum semunciam, foliorum senæ drachmas duas: Si sit atra bilis, adde cassiæ semunciam, confectionis Hamech drachmam, trypheræ Persicæ drachmas duas: & decoctum tunc accipiat flores plurimas violarum & althææ. Vomitus si videatur
Vomitus.
 necessarius, is non sit violentus: is enim vias aperit ad cor veneno, & cerebrum facile veneno grauat: id enim per vomitum plethoricis causis augetur. Sed si æger vomibundus sit, &

fit, & id si agendum videtur, Accipies vitriolum Romanum valde ficcatum, id dissolues in aqua, per residuum depura, ac euapora: sicut in fundo vitriolum in forma salis: Propina scriptulos duos; ad drachmam licet venias. Exhibe ex conferua rosata vel boraginis, aut ex rorisinari, vel ex aqua buglossæ. A vomitu nutriatur carniū liquore: dein da quid carniū cidoniorum & citrij. Præstat autem sudare eos qui non sunt vomibundi. Caue ne venenosis remedijs vomitum moueas: nam natura vix vni veneno par est. Magis laudatur aluina purgatio. Sed dices, At medici præscribunt intoxicatis vomitum. Respondemus, non eandem veneni conditionem esse: hic enim venenosus spiritus est extra stomachum: ibi materia in stomacho concepta est. Primo itaque vel secundo die levis purgatio imperetur, vt ex castia cum tamarindis, myrobalanis, rhabarbaro, manna, syrupo rosato laxatiuo. Sequentibus sit pax à pharmacis, sed alius ducatur pilulis pestilentialibus, vel molli clysmo. Interim dum sic purgas, recrea ægrum iola-

Cautio.

Dubium.

Cautio.

pijs, ne spiritus resoluantur, vt Iolepo rosato, violato, acoris citreorum & cerasorum, berberis, acetosæ. Sed iam ad alexipharmaca veniamus: nam propria pestis curatio S. Dei beneficio, his concessa est: si prius tamen purgatiunculam pueris dactam prodidero: Scinde rhabarbarum in tenues taleolas, has irrota aqua vitæ: deinde has humecta cum vapore vini albi. postea has infunde aquæ rosatæ si æstas fuerit, vel vino si hyemis. Cum hæc aqua colorem thei bibit effundes eam, & nouam infunde aquam: idque toties dum colorem nullū amplius bibit aqua. Tunc illas aquas leuiter excoques ad dimidij exhaustum: adijce saccharum vel mel: coque ad syrupi consistentiam; & redde ei taleolas rhabarbari. Da pueris, duorum vel trium annorum, cochlearia duo vel tria. prouectiores taleolam vnam accipiant, ita vnā lumbricos occidet. Vel coque taleolas rhabarbari cum syrupo rosato laxatiuo, & adde cinnamomum: da tres vel quatuor taleolas cum duobus cochlearibus syrupi.

Puerum purgatio.

CAP. X.

DE Antidotis, & sudorificis, propriæque pestis curatione.

CVM perniciosissima pestis hyparxin suam habeat in spiritali veneno qualitateque venenata eaque indicibili in prauitate cum posita sit, propriè nec venæ sectione, nec purgatione ea curari poterit. Sed ijs propriè obpu-

gnanda, quæ antipraxiā virulentiam hanc extinguunt, ac naturæ humanæ robur afflant, quæque sudores promouent. Quæ enim sudores promouent, vnā spirituosos halitus veneno infectos euocant: adeoque non tam sudorum ratione, quam halituum

*Necesse
est*

litum qui vnâ eunt, spirituale id virus pestiferum exigitur. An itaque multis hoc moliendum remedijs: apage. illud à me quæso reputa, **N I H I L** in peste pestilentius, mole remediorum ignauum. dum enim nihil proficiunt, abripiuntur ægri. nullus enim hic segnitiei locus, utque iterum hoc admoneam, si non profuit remedium, homo pessundatur: locus hic nullus bis peccandi, nam occasio medendi hic præceptum admodum est. Quare maximè commendamus ea remedia, quæ longissimi æui periclitatione comprobata sunt. Sint hæc remedia talia, quæ immutant venenum per arterias diffusum. Primæ autem nobilitatis in hoc censu est theriaca. Fugite ea remedia quæ plurima aggeruntur theriacæ: hæc enim sua mole obtundunt theriacæ robur. Theriaca, diuina quadam vi, inquit Anicenna, debellat venenum, & cordi robur afflat; & hoc præterea habet theriaca, ut viscerum infarctus expediat, ac spiracula cutis ut referet, & sudore partem putridi succi euacuet. Propinatur theriacæ drachma vna, cum salis absinthij granis duodecim: interdum miscemus scriptulum pulueris Meobani. Nonnunquam præscribimus theriacæ & pulueris Meobani cuiusque scriptulos duos, vel semidrachmam, cum granis duodecim salis absinthij. Dici nequit quantum sudoris profundant hæc remedia. Pueris damus scriptulum theriacæ, cum granis sex, septem, vel octo salis absinthij. Exhibentur autem hæc ex aqua rosata, vel ex aqua boraginis, vel cardui benedicti, & semicyathos vini albi tenuis. si æstus

*Optima
remedia.*

Pueris.

vehemens adsit, remiscemus syrupum de acredine citreorum. Vel sumi poterunt cum cyatho decocti scordei, scabiosæ, acetosæ, cardui benedicti, seminis citrei; vel propina hæc cum succo rutæ & aceto calendulæ. Ter talia assumat spacio viginti quatuor horarum primo die. Si quid adijcere theriacæ velis, ut semen citrij, tormentillam, radicem angelicæ, tunc theriacæ pondus, ferè æquare debet cæterorum molem aut vim. Aliud præclarum: accipe theriacæ drachmam, salis absinthij grana decem vel octo, lapidis bezoar semiscriptulum, aquæ rosatæ vnciam, vini semunciam, acceti rosati parum. Nec quæso calorem theriacæ reformida: nam elementares qualitates, in tam parua mole parum de se virium fundunt: at τὸ δεινὸν etiam in parua mole insigne habitat. Quare theriaca potentior est ad venenum excludendum, quàm ad incendendum: vix enim ea ad secundum ordinem caloris se erigit. & sanè in hoc morbo plus est veneni, quàm caloris. Venenum hic ab inspiratione ortum est, quod sudoribus, expiratione, diaphoresi, & calidis rebus excludi debet. Si esset febris pestilentialis, aliter ageremus: satis esset si spiracula aperirentur, utque corroboraretur. validis abstinere. Sed

*Theriaca
vix non
formida-
bilis.*

Dubium.

Respon-
deo,

deo, ita est, nec ego in tali historia morbi exhibuero theriacam: sed non solum semper frigent externae partes habitusque corporis ob phlegmonē internae partis, sed etiam ratione, quod calor natiuus incipiat extinguī, quod externae partes ilico sentiunt, ac algescunt: fit autem hoc ex venenata vi morbi. hīc vsus theriacae, vitae post S. Deum auctor est. Sed dices, si, vt ais, partes externae frigent & à phlegmone intus concepto, & à veneno, quo modo internoscā has causas? Respondeo, Si frigent extremae partes vi conceptae phlegmones in visceribus, aderit sitis inextplebilis, ardor circum praecordia immanis, lingua scabra ac arida: at cum frigent à veneno quod calidum natiuum opprimit, ibi nec sitis nec ardor immanis cruciat, sed imbelles homines prosteruntur: Hic audacter inibis vsūm theriacae. Accipe theriacae semidrachmam: aquae theriacalis semunciam: aquae cinnamomi vnciam vnam: aquae cardui benedicti, vel scabiosae, vncias tres: misce, & sumat. potentissime mouet sudores. Hoc nuper mulieri propinabam quae liporhymia & spasmo acerbissime torquebatur: ilico recreata fuit: addideram scriptulum philonij: nam noua theriaca non erat ad manum. Validum etiam hoc est, Accipe theriacae, pulueris Meobani, cuiusque drachmam: aquae cardui b. vel acetosae, vncias tres: aceti calendulae vel rosarum vnciam: vel exhibe cum aqua angelicae & aceto. Si Meobani puluis non sit ad manum, eius loco accipe radicis angelicae drachmam. Sal fraxini magnam etiam vim pro-

lectandi sudoris habet, & veneno refragatur. Idem intellige de sale angelicae, zedoariae, scabiosae, rutae. Vsu nobis etiam probatum est hoc, Accipe capas albas sex, eas cauatas in superiore parte, & exempto corde imple theriacā, adde parum pulueris tormentillae & dictamni, inuolue papyro humidā, & assentur sub cineribus calidis. Harum pars accipiat, & contundatur ad modum pulvis, & imponatur, post fotum, abscessui. elicit enim atque perimit venenum, estque tutum remedium. Reliquas contunde capas cum vncia syrupi de citreorum acore, adde parum aceti: exprime per stamen: sumat calidē vncias tres, & contegatur in lecto: & abstineat horas sex à cibo: & caueat omnimodē ne dormiat. Huic misce quid pulueris Meobani, aut salis absinthij, si ita videtur. Aliud validum remedium, Accipe aquae vitae optimae libram, theriacae fescunciam, myrrhae rubrae semunciam, radicū petasitidis parum siccatorum vnciam, spermatis cetes, terrae Lemniae cuiusque drachmam, radicū vincetoxici drachmas duas, radicū dictamni, valerianae, & ostrurij, singularum sesquidrachmam, caphurae grana septem: vertantur in puluere crassum, & infunde vitro, quod claudatur apprimē: & octo dies maceretur in loco frigido. Sumat ex eo à semicochleari ad cochlearium vnum: & remisceat, si velit, duo vel tria cochlearia aquae cardui, acetosae, vel rosatae, interdum asperge grana aliquot salis absinthij, & cibi expertis maneat horas sex. Videtis vt primariam auctoritatem ad euincendum venenum theriacae ascripse-

Sudorificum, quod vires una roborat.

Aqua theriacalis optima

Alia remedia

ascripserimus, eamque quo modo alijs iunctam in maiores vires extulerimus: verum cuenit nonnumquam ut illa genuina ac vegeta fraudemur: quare necessitas nos in alia cogit. Hæc causa est, quod quædam præcellentia iam adijcio. In primis Mithridatis theriacam eodem ferè censu habemus quo theriacam Andromachi, de qua, hætenus. Quod si nec hæc ad manum sit, veniemus ad pulverem Meobani, (qui iam passim apud pharmacopolas extat; descripsimus eum in Methodo nostra ad praxin) & ad salem absinthij, ex aqua rosata, acetosæ, & cardui b. cum paucis vino. Quin electarium ex ovo fabricabimur, hoc enim diutius perennat quam theriaca. Accipe ovum recens, exclude album eius dimisso vitello, & imple croco optimo in pulverem verso: sensim assetur, nec aduratur: quare vel pastæ inuolue. Contunde in pulverem: adijce ad eius pondus sinapi album, vel semen erucæ: & tere simul diu. Datur ad drachmæ pondus & amplius, ex aqua rosata & paucis vino. Ciceris verò mole ad præseruationem. Hæc fuit primæua huius electarij de ovo compositio: posteriores adiecere dictamni albi, & tormentillæ, cuiusque drachmas duas: nucis vomicæ drachmam. Postea alij his addiderunt radices pimpinellæ, zedoariæ, angelicæ, semen citreorum, semen cardui b. & acetosæ, cornu cerui, & caphuram, & cum theriaca ad omnium pondus fit electarium ad formam opiata. Oportet ut intra duodecim horas ab inuadente morbo, drachma eius cum vino albo, si cum frigore inuasit: vel cum aqua rosata,

si cum æstu, exhibeatur. Arabes, commendant sinaragdi grana octo, cum vnicornu scriptulo. Turcæ dant terræ Lemniæ drachmam: Germani præbent succini albi drachmam, vulgus radicis petasitis pulverem ad drachmæ pondus cum succo scabiosæ vel calendulæ. Nobilis quædam princeps ac Dux orabat me ut porum hunc pauperibus præscriberem, nam sibi id in secretis esse ac plurimos eius usu sanatos affirmabat, nihilque æquè in sudorem esse promptum ac hoc, Accipiebat simum vaccinum recentem, cum aceto exprimebat & propinabat. Pro rusticis hoc utile, Accipe aquæ vitæ, succi alij, singulorum vncias tres: aceti optimi vncias sex: succi rutæ fescunciam: misce: sumat vncias duas. Nobile est hoc etiam remedium, Accipe teneriorum radicum & primarum germinationum arboris nucis, salviæ, fœniculi, apij, petroselini, semperuiui, cuiusque manipulū: ranas quadraginta: acceri vinoli optimi libras duodecim: decoquantur ad medietatem: colentur: & colaturæ immisce medium pondus subscripti electarij: & vitro reponatur in usum. accipe mithridatij vnciam: nucis myristicæ drachmas tres: baccarum lauri, zinziberis, cuiusque semunciam: aristolochiæ rotundæ drachmas duas: cum melle fiat electarium. accipe cæpam rubram, hanc excava, & imple iam dicto electario, & assetur: deinde extundatur cum tribus vncijs decocti præscripti, & propinetur ineunte morbo: & deinde solum decoctum bis de die bibat. Elegans hoc est, Accipe angelicæ, zedoariæ, tormen-

*Pauperibus
receptum.*

Rusticis.

*Nobile
remedium.*

*Elegans
remedium.*

tillæ,

tillæ, gentianæ, cuiusque fescun-
ciam: seminis cardui b. citrij mali
feminis, cuiusque drachmas duas:
fiat puluis, & coquatur horis tribus,
& fiat fortis expressio: & cum sac-
charo fiat opiata, da drachmas duas,
cum aqua distillata citreorum. An-
tidotum si ægri euomunt, ilico, ablu-
to ore repetant. Sudet horis quatuor,
tribus, vel pluribus si vires ferant.
Per sudores à cibo potuque absti-
neant, nec somnum capiant ante-
quam sudorem multum sudarint:
nec extrema nudent: & à frigore
custodiant iugulum, axillas, & in-
guina. Tandem lintheis abstergeant
sudorem tepidis, & linthea pura su-
mat. Mox suppressa alui leni re-
medio euocetur; vt accipe iuris gal-
linæ libram: olei amydalini, & sac-
chari, cuiusque vncias tres: vitellos
ouorum adijce duos. Dum autem
sudori studet, nō dormiat, (propter-
eaque spongia acerrimo aceto im-
buta nares feriat) nec bibat si ferre
potest, sed ita refocilletur, Accipe
conseruæ rosarum, boraginis, nym-
phææ, acetosæ, pomorum citreorum
conditorum, singulorum semun-
ciam, electarij de gemmis frigidi,
drachmas duas: corallorum rubro-
rum, margaritarum, cuiusque se-
midrachmam, cum syrupo de acre-
dine citreorum fiat conditum. Et
recrea vires odoribus, nec vinum
nec aquam interim bibāt antequam
sudor euanuerit. Finito sudore pa-
rum da ex his quæ recreant. Si su-
dor nimis diu protrahitur, ita vt vires
fatiscant, inunges corpus oleo myr-
tino vel cidoniorū malorum. Sudor
non sit productior, quatuor vel sex
horarum spacio. Tunc absterio su-

dore, recreetur acidis ex insculis cum
saccharo perlato. Sudor criticus raro
spontè hoc in morbo erumpit, pro-
pterea sæpe sufficit tres horas, & non
vltra quinque sudasse. Si tamen ter-
tio, quinto, vel septimo morbi die
sudor erumpit, is quia criticus, plenè
effluat. In sudoribus, vt dixi, non
edat, sed horam post finitos sudores.
Si à bibito antidoto sudore inceperit
madescere, prouoca: sin minus, non
nimium vrge, ne sudoribus vi ex-
pressis vires frangas. Sudor alioqui
impetratur mollibus spongijs im-
mersis decocto chamæmeli, meli-
lori, florum rorismarini, hyssopi, ca-
laminthæ, origani, stæchados, & ro-
sarum, dorso, pectori, & abditis alis
quæ expressæ admouentur, crebro-
que immutantur, donec sudent.
Vel saxum ab igne æstuans inuoluo
lintheis ab aceto vinoso madentibus,
iubeo admoueri lateribus, ac stragu-
lis vaporem includi. Laudamus in
hoc malo etiam compositionem
quam Diascordion vocant: ea enim
selecta habet ex theriacæ composi-
tione remedia ad pestis fugam fa-
cientia, dantur drachmæ duæ ex
aqua cardui b. cum syrupo de ci-
treis, etiam ingrauidatis mulieribus,
& pueris. Proba etiam est theriaca
Diatessaron dicta, quæ ita conficitur,
Accipe gentianæ, aristolochiæ ro-
tundæ, baccarum lauri, vel, si quis
eas non amat, baccarum iuniperi,
myrrhæ, singulorum vncias duas:
mellis despumati libras duas, datur
ad drachmæ pondus. Foris admoue
panem ex furno calentem: huic fos-
sam imprime, quam theriaca imple,
& umbilico impone. Cordis re-
gioni, extra sudorem, impone epi-
themata

Admo-
nitiv.Sudandi
recomen-
dit.

Causa.

Sudoris
aliciendi
remedia.Dantur et
Wecke-
rus in
Antido-
tario spe-
ciali fol.
395.Foris ad-
mouenda.

*Rebilia
remedia.*

*Oleum
scorpionum
describitur
a Fal-
lapiis, ubi
De libe-
ris capite
14 & De
tumori-
bus, ca-
pite 27.*

themata ex aqua & aceto rosaceo, cum speciebus diarrhodonis abbatis & paucis croco: impone pectori ex purpureo rubro panno. Accipe rosas rubras siccas, santala citrina, cortices & semina citreorum: vertantur in puluerem, & coquantur ex aqua rosata: traice per setaceum: & iterum coque ad mellis consistentiam: adde guttulas limonum dum coquitur: fiatque vnguentum, quo cordis regio illinatur. Oleo scorpionum illinantur pulsus & regio cordis. Accipe aquæ theriacalis, vini maluatici, cuiusque vnciam: his remisce drachmas duas theriacæ: & panis eis repleatur, ac umbilicus ei imponatur: & tunc tribus horis sudet à data theriaca cum sale absinthij: ita omne venenum abibit in

panem, abijce postea hunc panem in flumen. Sudorificum magno successu diu usurpatum, Accipe sacchari crystallini drachmas tres: zinziberis drachmas duas: camphoræ drachmam: datur drachma ex aqua cardui. loco zinziberis, salis absinthij drachma poni potest. Electarium, accipe succi scordij resiccata, semuncia: succi cardui b. drachmas duas: tormentillæ, dictamni, zedoariæ, gentianæ, myrrhæ, angelicæ, caryophyllorum, succini albi, singulorum drachmam: croci, caphuræ cuiusque semidrachmam: seorsim puluerisat cum syrupo de succo scordij vel cardui fiat electarium, datur sesquidrachma ex aqua cardui in qua scordium fuit maceratum & melissa.

CAP. XI.

DE VICTVS ratione eorum qui ex peste laborant.

Act.

Libro 1.

*6. Natur.
quæst. 27.*

AER sit ab omni putredine ac fæore alienus, auctor est Herodianus, Commodum Imperatorem in magna peste secessisse Laurentum, ubi à Lauro filuæ visuntur, quæ gratum odorem expirant. Vbi decumbit æger, ligneo in vasculo sit aqua rosata calida cum aceto, cui incoxit scordium, santala, cyperus, lignum aloës. Scribit Seneca, pecora magis peste tentari, quod aperto cælo & aquis maxime vtantur, quare curiose de aëre & aqua transigendum. Olfaciat æger ex linteo vel spongia acetum, aquam rosatam, adiecta pauca caphora, sæpeque odoretur malum citrium, vel arancium. Lintea & vestes spirent odorem rosæ & santalorum. Con-

spargatur cubile rebus frigidis odoriferis, vt rosis, violis, nymphæa, pampinis, iuncis, salice, aqua aceto temperata. Fumus ab aceto excutitur, in ignito lapide, vel ex ladano & caryophyllis. Qui curat morbum, gestet altera manu cypream auiculam fumantem ita, vt nasum feriat odor. Iam de cibo transigamus. Scribit Galenus, partes nostri corporis debiles reddi propter dyscrasiam, & propter meatuum latitudinem: propterea cibus hic debet præscribi humectans, refrigerans, & laxas venas stringens siccando, seruetque cordis temperiem. Sitim nec famem tolerant. Salsamenta hic damnosa sunt, nam sanguinem inflammant, ac corpus ex his marcescit:

Cibus.

*De diff.
feb. cap. 5.*

cescit: hinc est quod Aristoteles scripserit, filios edi sine vnguibz, quorum grauidæ matres, piæa detentæ, se sale fatiant nimio. Sæpiusculæ autem cibus dari debet: nam in contagione tam citæ ac rapida de viribus solliciti sumus: quia vi veneni spirituum copia atteritur. Carnandum paræo citra esum carnis, in sculis vescatur vel glaciato, vel pulli carne pauca ex aceto & rosacea: vel potius cocta lactuca & acetosa, cum butyro & aceto. Carnis esum non laudamus dum scuit hoc malum, sed fiat tale glaciatum: Accipiant caponem eumque à plumis liberatum scindant in tenues particulas oblongas, & ossa confracta etiam addant: eodem modo adijciant scissam carnem veruecinam non pinguem, ad pondus duarum librarum, lauentur hæc omnia vino albo, adde parum macis vel cinnamomi integri, & ollæ oblongæ include hæc, ac obtura, fiat coctio in balneo horas viginti quatuor: vel duodecim spacio horarum, quod sit breuissimum. Deinde ita calentia trajice per linteam mundum, id conuoluendo exprime, ac patinâ amplâ excipe: noli dum expressio fit manus ad-mouere illi parti qua perfluit succus, congelatur hic succus ac pinguedine tegitur, quam pro corruptelæ custodia retineat. Sed cum eo vti velis, aufer parum ex illa pinguedine, & subiectum succum excipe, & cum succo citreorum foco lique-scat, vel cum agresta vel aceto, vel auranciæ aut granatorum succo fumant. Ordo in diætâ hic seruetur. Prima luce qua pestis inuasit, si ventriculus cibo adhuc grauis sit, aluus

clysmo ducatur: & vacuo ventriculo antidotus sudoriferus propinetur, & post duodecim horas sorbeat ex iam præscripto congelato, vel ius pulli bibat in quo coxit acetosa, & quatuor semina frigida, & acerba vnde duæ vel tres: & tempore vsus insilla succum granatorum, citreorum, auranciæ, & acetum. Sin inuasit lues ieiunum hominem, ab antidoto, sorbeat ius hoc cum croco & micâ panis. Ita nutriatur singulis sex horis noctu ac interdiu. Secundo die eodem modo agat, nisi velis coctum pomum vel pyrum, aut pruna cum saccharo addere. Antequam pastum ineat lauet os, manus ac faciem poscâ, & exugat mali punici grana, copiam duorum cochleariorum: lauentur hæc grana primò rosacea: expuat nucleos, & sæpe os recreetur acido citri cum saccharo. cerasa acida etiam conferunt: & hæc iusculis incoque cum lactuca, acetosa, boragine, portulaca. Tertio die adijciat pedes & summas alas pullo-rum, ac testes iuuenis galli: & carnis congelatus succus, quem ante descripsi, tunc maximè locum habebit, adiecto vino. Condiuntur cibi semper acidis & aquâ rosatâ. Quarto die glaciatum ius cum pane copiosiore sumat. Hoc modo ad septimum vsque diem transigatur, & tunc parum ex alarum carne comedat. Ita semper à parciore manu ad pleniorē est eundem. Et à septima, elixa caro perdicis vel pulli cum acidis in sculis & cerasis in cibum veniat. Vesperī abstineat à carne, nam illa per febres putrescit. Tunc prisana potius detur vel auenatum cum saccharo & oxalidis succo, aquâ

rosatâ, aut citrinorum succo vel puni-
corum, cum paucis croco vel cinna-
momo. Assatum etiam malum vel
pyrum. Iusculis hoc incoquitur,
Accipe santalorum citrinorum &
rubrorum, cuiusque drachmas duas:
caphuræ semiscriptulum: quatuor
seminum frigidorum maiorum &
minorum, cuiusque semidrachmam,
contunde hæc crasse, & linteo in-
nexa incoque iusculis. Si adest cor-
dis tremor, adde iusculis diamar-
garitam frigidam, vel triasantalôn.
Oua sorbilia: panatella cum succo
citrei, vel de ribes. Vbi tumores vr-
gent, caro nunquam offeratur, aci-
dis iusculis cum pane viuat, & py-
rum vel malum coctum detur, nec
vinum detur ante biduum, sed
aqua vtatur hordei cum oxysaccha-
ro. *Ufus tamen rerum acidarum*
non sit ita copiosus, vt sudorem in-
tercipiat, propterea enim interdum
pro potu damus aquam hordei cum
passulis, & melissâ immaceratâ.
Cum tempus est vt usum solidioris
eibi iure poscant, tunc delecti pisces
carnibus sunt potiores, nam non ita
sanguinem copiosum generant, nec
ita calidum: proptereaque is non
ita facile putrescit. Petantur ex aquis
limpidis, arenoso alueo vel littore.
Præterea pisces cum aquâ tegantur,
non ita inspirant contaminatû aërâ:
nec aqua ob perennem motum, fa-
cile putrescit, minimeque marina,
ob falsedinem. Ideo Aristoteles scri-
psit, pisces peste non laborare. Ve-
speri sæpe vtatur amygdalato, quod
hoc modo eleganter fiet, Accipe
amygdalorum dulcium ac recen-
tium libram: aquâ calidâ corticem
exuant (si verò candidius velis, fri-

gidâ id ages) & contunde in vase
marmoreo vel ligneo pistilloque li-
gneo in offam: & affunde aquam
calentem, haureantque humorem
semithoræ spacio: tunc rursus & va-
lidius quàm antea contundito: cola,
& clementi carbone coque, & moue
ne cocant: à coctione parum cinna-
momi adijce, & micam panis albi
digitis contritam: adde parum sac-
chari. Die & noctu sæpe & parum
alatur cibo & potu. Sæpe detur quid
quod vires reuocat, Accipe succi ace-
tosæ, vel de ribes, citreorum, arancio-
rum, granatorum, boraginis vel en-
diuizæ, cydoniorum, omphacij, sin-
gulorum vncias duas vel tres: clari-
ficentur à sæce, perspicuo succo adde
aceti rosati vncias tres, santali citri-
ni, drachmas tres: caphuræ scriptu-
lum, cinnamomi scriptulos duos,
sacchari libram semissem: fiat iola-
pium, sumat cum aqua decocta. *Ad*
porum quod attinet, is sit tenuis ce-
reuisia, cui adde aquam rosatam, vel
acetosæ, boraginis, cum succo ci-
treorum: & puppa cum cinnamo
immittatur ratione odoris. Vel poter
secundum decoctum hordei, cum
syrupis acidis. A quinto die, si me-
tus adsit lipothymizæ tenue vinum
detur in prandio, non in cœna. Qui-
dam illorum auidissimè vinum ap-
petant, his primo die liceat vino di-
luto os & faciem abluere: & tertio
die vtantur in prandio vino quarta
parte aquæ diluto: sitque album &
tenue: medioque in pastu eo vtan-
tur. Scribit Simplicius, eo tempore
quo M. Aurelius Imperator bellum
gerebat aduersus Parthos, pestem
enatam fuisse, quæ vino & oleo cu-
rabatur. Quod si febrili incendio
ager

*Ad se-
tim &
inde que
sit infir-
mitas.*

Potum.

Carnis.

*Pisces
carnibus
preferan-
tur.*

*De
part. ani-
mal.*

*Amygda-
larum.*

*In prae-
dicamento
Quali-
tatem.*

*Aqua
frigida*

æger flagrat, frigida aqua æger ex-
pleatur, si is succi plenus fuerit, & fir-
mus stomacho, & si assuevit frigidis,
nec suspicio sit inflammati visceris.
Qui in lipothymiam abripiuntur,
refocillentur ossa panis ex vino di-
luto, saccharo asperso & cinnamo-
mo. Ut sitis placetur, diamarenatum
vel conseruam rosarum exprime
cum aqua, & bibatur. Accipe con-
seruæ rosarum pallidarum, corticum
citreorum conditorum, cuiusque ses-
cunciam: succini candidi, coralli
rubri, terræ sigillatæ, cuiusque dra-
chmam: margaritarum preparata-
rum semidrachmam: cum syrupo
de acedine citreorum quantum suf-
ficit ut fiat opiata: sæpe sumat dra-
chmas duas inter prandium & cœ-
nam, & etiam noctu. Vel accipe tro-
chiscorum de caphura, de succino,
de spodio, de terra lemnia, cuiusque
drachmam: pulueris trium fantalo-
rum, diarrhodonis abbatis, diamar-
gariti frigidi, singulorum semidra-
chmam: syrupi de oxalide, quantum
sufficit, fiant pilulæ: sumat quotidie,
roborant cor: initio, cum nondum
calet morbus, adde his theriacam:
alioqui adde conseruam acetosæ, vel
boraginis. Trochiscus de caphura
singulare remediū est. Accipe hor-
dei mundati pugillum: tamarindo-
rum vncias tres: coque ex sex libris
aquæ, ad libras quatuor, est valde iu-
cunda hæc potio, sitim extinguit,
cordi hepaticæ studet, & aluum
modestè deponit. Merenda sit fru-
stum citrij conditi. Aceti frequens
sit vsus. Non dormiat, si fieri potest,
donec consistat eleuatus tumor si
bubo turgescere videtur. Ocio &
quiete utendum dicit Auicenna.

*Ad
rempori-
bus que
dantur,**Potus ad
sitim pre-
stans.**Summus.*

Singulis horis sex renoua indusia,
& lintea, & pannos. Epithemata
cordis regioni admoventur vacuo
ventriculo, Accipe flauedinis citrei
mali, fantalorum citrinorum, suc-
cini candidi, caphuræ, croci, coralli
rubri, singulorum semiscriptulum:
specierum diarrhodonis abbatis se-
midrachmam: aquæ rosatæ semili-
bram: aquæ acetosæ vel buglossæ
vncias quatuor: aceti optimi vncias
tres: tere terenda & misce: rubro
panno cordi tepidè admove. Vel
accipe aquæ endiuia, lactucæ, ace-
tosæ, nymphææ, buglossæ, melissæ
si sit hyems, cucurbitæ, cuiusque
vncias tres: aceti rosati vncias duas,
pulueris fantali citrini & rosarum,
cuiusque drachmam: cyperi, diar-
rhodonis abbatis, singulorum dra-
chmam: croci semiscriptulum: fiat
epithema. Accipe succini candidi,
fantalorum citrinorum, cuiusque
scriptulum: caphuræ grana sex: croci
grana quatuor: vnguenti rosati vn-
ciam: aceti optimi paululum, hoc
vnguento illine regionem cordis.
Vel fiat sacculus ex speciebus iam
scriptis, qui madeat aceto & aquâ ro-
satâ & caphuratâ, vel infarciatur
rosâ & fantalis. Si totum corpus
æstu exardescat, infrica calida manu
oleum violatum, rosarum, vel nym-
phææ: misce interdum aquam ro-
satam: sed omnia tepidè. Quotidie
bis plantæ pedum fricentur aceto,
sale, & succo rutæ. Talo circum-
pone aquam salسام calidam. Ab-
luantur crura & pedes decocto te-
pido rosarum, salicis, chamæmeli,
pampinorum: vacuo id agatur ven-
triculo. Videne crisis nunquam im-
pediatur vsu frigidorum: nec vn-
quam

*Epithe-
mata cor-
di admo-
uenda.**Ad
sitim.**Cautio.*

Aluus quam hic frigida actu admove. Aluus segnior syrupo rosato vel molli clysmo ducatur: nō validis illa laceranda, ne in dysenteriam vel diarrhoeam prorumpat. Quare ultra trypheram non se erigat clysmatum vis. Accipe parietariae, maluae, violariae, betae, scabiosae, lactucae, buglossae, cuiusque manipulum: hordei pugillum: quatuor seminum frigidorum maiorum, singulorum drachmas duas: pruna decem: fiat decoctio: colaturae adde trypherae

Saracenicae vel cassiae vnciam: fiat clyster. Hoc præclare roborat, si quis intermedij dici ac noctis spatijs drachmam vnam aut alteram saepe comederit, Accipe coctum citreorum conditorum vncias duas: conseruae acetosae vnciam: mithridatii drachmas duas: margaritarum præparatarum semidrachmam vel drachmam: vel eorum loco cornu cerui: fiat opiata cum aqua rosata & syrupo de acedine citreorum.

Roboreu.

C A P. XII.

DE SYMPTOMATIBVS *quæ in peste eueniunt, & primum*
De pestifera SYNCOPE, & Lipothymia.

Syncope et causa. **T**AM ferum malum est pestis, ut quis iure dixerit cuncta eius symptomata calamitosos morbos esse: τὸ δὲ δεινὸν σμῆνος οὕτως tanquam verus pestilentiae parens maxime per tumores elucet hic & in Syncope. Nam verè regnum suum habet pestis ἐν τῷ στήθει καὶ ἐν τῷ σπλάχνῳ. Et hæc vera causa est, cur peste tactis crebra syncope eueniat; hoc enim fit per imbecillitatem cordis, deinde verò per impotentiam micandi. Nam dissipato cordis nectare viuifico, hoc est, vitali spiritu & calore, neque diastole sufficit ad hauriendum sanguinem è caua vena, & spiritum è pulmonibus: neque systole votis respondet in exprimenda fuligine à syrthoë nectaris illius viuifici per arterias, tanquam per aqueductus in vniuersum corpus. Sumat saepe aquam cinnamomi, cum conserua facta ex integro citrio malo cocto ex aqua

rosarum cum margaritis & saccharo, adde species electarij de gemmis & diamargariti frigidi. Ius restaurans condiatur fantalis, caryophyllis, cinnamomo, macere. Offam sugat intinctam in succo granatorum & aqua rosata moscata. Nam spiritus exardescunt, membraque officij immemora redduntur ob venenum putridum. Hic inscula restaurantia commendamus, nam, dicebat Hippocrates, potu refici facilius est quàm cibo. Quare quæ celerima egent refectione, his humidum alimentum ad vires recuperandas optimum est. Si celeriore egent nutritu, id fiat odoribus, olfaciat aquam rosatam cum aceto, facies lauetur aqua rosata caphuratâ: lauent manus poscâ, linthea redoleant rosas, cyperum, & muscum. Mororum succus coctus cum saccharo prodest, si sumatur cum corallo rubro, cornu cerni, bezoar. Superbi-

2. Aphor. 18.

bant

bant aquam lilij conuallij & vince-
toxi, cum vino lauendulae. Pulsi-
bus hac pasta applicetur inter duo
lintea, Accipe vitum panem, hunc
immarcera aceto, adde caryophyl-
los: interdum adijce caphuram, &
cinnamomum, & aquam rosarum.

CAP. XIII.

DE Phrenitide pestifera.

EXHIBE ea quae venenum
expugnant antidota, & Iola-
bia cum spiritu vitrioli. Si
maximus aestus adsit, da decoctum
capitum papaueris & hordei, cum
guttis olei vitrioli vel sulphuris, ad
acorem: bibant quantum velint.
Mulierum mammis & virorum te-
stibus impone ea quae potestate fri-
gida sunt. Accipe succi semperuiui,
folatri, aceti, hyoscyami singulorum
semunciam: opij semidrachmam:
croci scriptulum: cum oleo man-
dragorino & cum vnguento alaba-
strino fiat vnguentum. Laua de-
tensum caput decocto rosarum, fo-
liorum salicis, hordei, calycum pa-
paueris, florum violarum, & nym-
phae: in augmento adde flores cha-
maemeli. Accipe olei rosati, violati
nymphae, & mandragorae, cuiusque
semunciam: opij semiscriptulum:
vnguenti rosati vnciam: fiat lini-
mentum: inunge frontem & nares.
Vel vngatur frons vnguento po-
pulneo, cum aceto rosato. Accipe
opij drachmam: croci semiscriptu-
lum: rosarum, nymphae, viola-
rum, omnium fantalorum, singu-
lorum drachmam: fiat puluis, quem

syndoni innoxio odoretur. In morbi
vigore, pulmo calidus imponatur ca-
piti ex vitulo vel veruece: incalescat
ex decocto rosarum, chamaemeli,
meliloti, rorismarini, stoechados.
regatur ne frigescat. Lectus irrore-
tur aqua rosata, violata, & nym-
phae. Sed maxime in initio cum
hoc malo pugnare debemus, & ea
ad mouere quae arcent venenum a
capite. Quare fiat oxyrhodion
tepidum ex aqua rosata, aceto, oleo
violato, rosato, & nymphae, fronti
admoue tepide. Bombax aceto &
aqua rosata tincta immittatur nari-
bus. Accipe albumina contusa cum
aqua rosata & aqua sambuci: stup-
pam eo madidam capiti impone.
Accipe caphurae drachmam vnam:
liquefeat in aqua vitae, vt lactescat:
affunde vnam aut alteram cochlea-
rium albuminis oui quassati, &
aque rosatae, vel aceti rosati, fiat lac:
imponere capiti cum stuppa. *Cautio.*
Cautio a frigidis actu: nam essent hic cala-
mitosa. Postea seca gallinam ni-
gram, & capiti raso appone; vel, vt
ante dixi, pulmones vituli; id fiat
tribus horis. Semen papaueris iu-
sculis impone.

*Nobis
venit
in initio
a phreni-
dia.*

CAP. XIV.

De Vigiljs.

Si illud gratissimum Dei donum quod gratissimum fertur mortalibus, somnum dico, inire nequeant, Accipe amygdalorum dulcium mundatorum, vncias quattuor: quattuor seminum frigidorum maiorū: papaueris albi, & lactuæ, singulorum drachmam: pista hæc in mortario: dein affunde aquæ hordei libram: transe per setaceum: Dein parum bulliant, adiectis sacchari vncijs quattuor: aquæ rosatæ vncijs tribus: pro duabus aut tribus vicibus. Nutricatus causa misceri potest vitellus oui. Comedat lactucam coctam, ac saccharo aspersam. Bibat noctu lac seminis papaueris. Rosa, viola, flores nymphaeæ, & papaueris, syndoni include, ac macera in aqua rosacea: capiti & naribus admoue. Vel nymphaeæ & lactuæ folia imponantur capiti, & reticuli complexu neccantur, ne excidant. Si hæc non iuuant, tonsis capillis, coronalem illine oleo nenupharis, & superiniice hoc emplastrum: Accipe succi lactuæ vncias sex: succi nymphaeæ, succi sedi maioris, & portulacæ, cuiusque vncias tres: succi rosarum, farinæ hordei, singulorum vncias duas, seminis papaueris sescunciam, foliorum hyoscyami semunciam: succi citreorum vnciam: fiat cataplasma, id saepe innovari debet cum siccescit, & tunc olei illinitio repeti debet. Aliud:

Accipe vnguenti populnei semunciam, opij grana quinque: croci grana octo. Aliud fortius: Accipe cinnamomi, croci, opij, singulorum drachmam: olei rosati quantum sufficit, fiat illius ad nares, frontem, tempora, & pulsus. Ager lauet manus & partem brachiorum ubi pulsus est, in decocto salicis, lactuæ, capiti papaueris, anethi, & talium. Si adsit intolerabilis dolor capitis, à prouisione habita totius corporis, Accipe corticum radicum hyoscyami albi, & phu, foliorum solatri & semperuiui, singulorum manipulum: bulliant ex vini & aceti rosati cuiusque libra: excoque ad quartæ partis consumptionem, linteis hinc madentibus tepidisque sone caput, testibus etiam admoue, hæc agat dum in somnum abeat. Vel vrticæ & geranium contundantur cum aceto rosato, fiat frontale. Idem agit aqua spermatis ranarum. Quidam præbent aquam vrticæ cum paucis aphronitro. Sal nitri ita purgetur, Accipe salis nitri semilibram: aquæ tantillum vt liquecat: filtro traducatur, quod clarescat: tunc coque ad quartæ partis exhaustum. Deinde impone nitidè edolata ligna, simulque caueæ argenti committe: mox nitrum crystalli caractere conglomerabit se ad ligna: exime, & sicca super papyrum in sole vel foco. datur ad sesquidrachmam.

Dolor capiti.

CAP. XV.

DE Soporosis affectibus.

NOLI permittere ut hi al-
tū dormiant, clysinis &
glandibus ē saponē so-
lido aliū irritetur, frictiones ar-
tuum præscribere. Acetum acerrimum
naribus admove, in quo vis sit ca-
ryophylli floris, sambuci, maioranæ,
vel rutæ. Accipe angelicæ, ostruthij,
zedoariæ, tormentillæ, dictamni,
singulorum manipulum: rosarum
rubrarum manipulos duos: maio-
ranæ, lauendulæ, cuiusque dra-
chmas tres: aceti libras duas: bulli-
ant in duplici vase: stuppam eo ma-
dentem capiti impone, mirū quan-
tum auxiliij lethargicis hoc afferat,
brachia quoque & manus eo abster-
geantur, eoque crura ac pedes fri-
centur. Aliud, accipe thuris semun-
ciam: theriacæ vnciam: baccarum

lauri semunciam: foliorum nico-
tianæ pugillum: sulphuris parum:
aquæ vitæ cochlear: coque in libris
duabus aceti: calidum impone ca-
piti. Si à flatuum copia turgat fa-
cies, accipies seminis anisi, fœniculi
cumini, cuiusque drachmas duas:
coque ex aceto. Vel capiti impona-
tur hoc, Accipe thuris, baccarum
lauri, piperis, cuiusque semunciam:
misce cum albumine oui, & tepidè
imponere capiti. Errhina etiam præ-
scribantur: & phænigmi inferan-
tur. Accipe betonicæ, rosarum,
maioranæ, saluæ, florum sambuci
vel foliorum eius, cuiusque mani-
pulum: coque ex vino & aceto: ad-
move calidè capiti: cūm refrixerit
repete, id agat dum resipiscat.

CAP. XVI.

DE Fluxu aluino.

ALVVS fluens non temerè
cohibeatur: nam si fœtida
ac fœda effunduntur, da
semidrachmam vel drachmam rha-
barbari & corticum myrobalano-
rum: cinnamomi semiscriptulum:
cornu cerui præparati scriptulum:
sumat cum cochleari syrupi de ribes,
hoc agat secundo vel tertio quoque
die, dum fœtor & fœdus color ab-
sint: Dum enim exhibetur in parua
dosi, excludit id quod prauum inhæ-
ret inuolucris intestinorum, nec ra-

pit à toto corpore prauam materiam
ad intestina: nam totum per partem
affectam purgari non debet. Si vi-
res flaccescant, da saccharum rosa-
tum & coroneatum. Quidam hoc
seruati fuere dysenteria praua cor-
repti, Accipiebant allium cum sac-
charo & succo citreorum: contun-
debant, & comedebant. Hoc de-
cocto plurimos curavi S. Deo ad-
iuuante, Accipe radicem pimpi-
nellæ, pentaphylli, tormentillæ,
cuiusque semunciam: foliorum

scordij, rosarum, cichorei, pimpinellæ, acetosæ cum radicibus, singulorum semimanipulum: radicum cichorij vncias duas: zedoariæ drachmam: quatuor seminum frigidorum maiorum, portulacæ, drachmam: fiat coctio ex aqua hordei: colaturæ adde syrupi granatorum vncias tres: syrupi de acredine aurantium malorum vnciam: cum pauco oleo vitrioli acefcat, sumat ter die vncias quatuor. Si non praua materia admodum effluat, adde decocto myrtum, balauſtia, radices plantaginis, symphyti, & summitates rubi. In fœda dysenteria elue primum clyſmo hoc, Accipe decocti hordei libram: mellis rosati vncias tres. Deinde accipe decocti stringentis libram: olei myrtini vncias duas: olei rosati vnciam: sanguinis draconis, terræ lemnæ, boli, cuiusque scriptulum: Si dolor vrget infunde adipem hircinum, anserinum, vel gallinarum, & vnguentum rosarum, & oui albumen, cum dra-

chma trochiscorum de carabe, ex iussulo carnis pinguis hæc injiciantur. Dicebat D. Fallopius, se obseruasse in pestiferis febribus aluum substituisse vsu succi & pulueris scordei: nam feruorem hepatis castigat dicebat ille. Venter horum roboretur, Accipe foliorum menthæ, rosarum rubrarum, cuiusque manipulum: acori, cyperi, galangæ, zinziberis: cuiusque drachmas duas: masticis semunciam: thuris drachmas duas: bulliant in aceto, & spongiâ ventriculo admoue, vel panis allius eo madescat, & cum puluere caryophyllorum fiat emplastrum. Rhazes libro de peste affirmat nihil magis astringere ventrem, quàm acidi lactis fœculentum, cum toſto pane, & paululo gummi Arabico. Accipe sanguinis cerui siccati vnciam: coralli rubri semunciam: mumie sescunciam: fiat puluis: sumat drachmam: & promoueat vdorem corporis. Quidam præbent ranæ puluerisatæ drachmam, ex aqua mentæ.

CAP. XVII.

DE Sanguinis effusione, per nares, vel per os, aut ex hæmorrhoidibus, vel ex utero.

Sanguis expectoratio.

TERRIBILE sanè in peste malum est expectoratio sanguinis. Hi enim primo vel secundo morbi die expectorant sanguinem, fisso vase in pulmone vel in pectore: fit hoc ex carbunculis alijsve tuberculis pectori innatis. Quæ tubercula si non rumpantur, ilico enecant: sin vasa ex his lacerantur, vnâ cum cruore animam fundunt, quid funestius? Summo

studio hîc cauendum, ne venenatus vapor iam spirabilibus partibus conceptus, retineatur stringentium remedium vi: quod maximè fit post triduum. Bibant iolabium rosarum, & de acredine citreorum, ex diluto scabiosæ & calendulæ, & scordei. Da hordei decoctum cum saccharo vel sirupo violato, quò expectoretur sanguis ille contaminatus. Accipe succum portulacæ cum aqua sua, & ecle-

& eclegma eius, & succus papaueris
rheados proderit. Accipe rhabarbari
optimi, tormentillæ, cuiusque dra-
chmam vnā: cinnamomi scriptu-
lum: herbæ scordei pugillum; co-
que ex vino vbi nulla adest febris:
alioqui ex vncijs octo aquæ cardui b.
coque ad dimidias: expressioni adde
theriacæ semidrachmā: terræ Lem-
niæ scriptulum: syrupi de acedine
citreorum vncias duas: misce, sumat
in diluculo. Si vero ex naribus
prorumpat sanguis, cum vires deij-
cit, vincula inferemus brachijs ac
cruribus: cucurbitas hyporhondrijs
affigemus. Velcatur cytoneis malis
& pyris. Potui inde sumachium &
baccas nymphi, vel saccharum ex ro-
faceo succo. Misce potui aquam
equiseti, portulacæ, plantaginis. Po-
tui dentur ex iam dictis aquis trochi-
sci de terra lemnia, & de succino, ad
drachmæ pondus. Tandem veni-
mus ad Philonium persicum cum
terra lemnia. Fronti impone lanam
succidatā cum linimento quod ha-
bet hamatitem, sanguinem draco-
nis, bolum: cum oui albo & aqua
rosatā, & modico aceto, & naribus
hæc sine aceto inde. Potet aquam
viticæ, cum scriptulo vno cranei
humani: & puluis cranei naribus
indatur cum sanguine combusto: &
manus & pedes teneantur in aceto
calido. Quin lintea imbuta aceto
collo ac pudendis admoue, & mu-
lierum marionis. Haimorrhoides si
nimium fluant, accipies aloën &

admoue. Verum vna maneat aperta
dum vltro sistatur. Si nimio fluxu
ruant, admoue guttulas aliquot pul-
ueris ex colcothar, hoc est vitrioli
vnde oleum extillatum fuit. Si cæcæ
fuerint haimorrhoides, acerrimos
dolores inferunt. Accipe ceræ nouæ
citrinæ, adipis anseris, fiat unguen-
tum. Aliud, accipe scarabæos, hos
coque in oleo lini, cola & unge. Si
altius in corpore latentes tangi à foris
nequeant, Accipe radicis serpentinae
vnciam: mellis clari sesquinciā:
fiat electarium: sumat mane semun-
ciam: id curat externas & internas
haimorrhoides. Ex vtero etiam in-
terdum erumpit sanguis. Quare
caueant ingrauidatæ ne, cum cauent
à peste, ijs vtantur quibus præcipita-
tut foetus: nam plerumque hoc tem-
pore immaturus æditus foetus sibi
& scetæ mortem accersit. Menses si
nimium fluunt, digitus ligetur, cu-
curbitæ mamillis, lieni & hepati
applicentur. Accipe boli drachmas
quatuor: terræ sigillatæ drachmam:
glycyrrhizæ, seminum citreorum,
cornu ceruini, eboris, tormentillæ,
singulorum semidrachmam: coralli
rubri, seminis acetosæ, coriandri sin-
gulorum drachmam: fiat puluis:
hunc sumat cum ouo, & bibat cum
saccharo, vel cum decocto saniculæ
& pyrolæ. Vel accipe confervæ ro-
sarū veteris drachmas duas: succini,
& terræ sigillatæ, cuiusque dra-
chmam: cum syrupo de rosis siccis
fiat electarium: sumat mane.

Cæcæ
haimor-
rhoidesMube-
bris flu-
xus.Ex nari-
bus san-
guis.Haimor-
rhoides.

CAP. XVIII.

DE Exanthematibus.

CVNCTA hæc exanthemata curantur validis sudorificis: nullo enim modo frigidis percipi debent. Cautio tamen adlit, ne nimio æstu suffocentur pueri. Accipe lapides pretiosos præparatos, & margaritarum, corallorum spodij, rasuræ eboris, ligni aloës, cuiusque semidrachmam: cornu cerui vsti scsquidrachmam: radicum dictamni, zedoariæ, singulorum drachmam: santalorum omnium, cuiusque drachmam: boli semidrachmam: croci, caphuræ cuiusque scriptulum: carabæ albæ scriptulos duos: corticem citri semunciam: fiat pulvis, sumat ex syrupo citreorum drachmam: & superbibat dilutum scordij, calendulæ, endiuæ, pimpinellæ. Accipe conferuæ boraginis rosarum, cuiusque fescunciam: theriacæ semunciam: salis absinthij semiscriptulum: foliorum auri numero duo: aceti vnciam: syrupi de acedine citreorum quantum satis est ut fiat electarium: den-

tur pueris drachmæ duæ, cum aqua fumaris: seniori semuncia. Sensim, & non coactè est sudandum: nam tandem sudabunt. Loco cõtineantur tepido, ne primo triduo spiracula se contrahant illabente frigore. Frigidæ omnis vsus absit foris & intus. Enula vel calendula macerata in vino rubro expellunt exanthemata rubra. Rubris pannis inuoluantur. Accipe caricarum, & lentium, cuiusque vnciam: fiat decoctum: quod cum pulvere lactæ, & croci bibatur. Scribit Auicenna, venenum in corpore latitans, omni studio foras euocandum. Si cutem exedunt, buri-
rum lauetur aqua rosarum, dum al-
bescit: repidè admoue, vel accipe
cremorem lactis cum cerusa. Insi-
gne remedium, Accipe bezoar lapi-
dis, & unicornu cuiusque grana no-
uem: pulueris Meobani, scriptulum:
theriacæ semidrachmam: salis ab-
sinthij, & croci, singulorum semi-
scriptulum: sumant ex aqua cardui
b. cum syrupo cardui b.

Lib. 4.
Capit. 1.
De ven-
enis.

CAP. XIX.

DE BVBONE Pestifero.

BVBO pestilens enascitur, cum pars princeps in sibi dicatas glandulas diram-
erit materiam. Sunt autem tales
glandulæ in axillis, inguinibus, pone
aures & in cervice. Nam Bubones
frequenter superueniunt febribus:

at alij tumores nunc antecunt fe-
bres, nunc subsequuntur, nunc si-
mul obnascuntur. Qui subsequun-
tur, si die decretorio emergunt,
bonis agrorum rebus protuberant:
alioqui ominosi sunt. Mali sunt bu-
bones, inquit Hippocrates, qui sta-
tim ini-

2. Epid. 3.

Fam.

cum initio febrium acutatum efflorescunt. Præstat in peste febrem superuenire buboni, quam febre bubonem. Maxime lethales sunt, si effluat alius liquidis ac crudis excrementis. Bubones carbunculis leuiore incidunt, non enim in his est tam valida putredo, & cruciatus minor. Præcellunt in bubonis aliorumque tumorum curatione præ cæteris remedijs perennes fotus calidi, qui sunt ex decocto florum chamæmeli, meliloti, scabiosæ, morsus diaboli, seminis fenugræci, rutæ, foliorum maluæ, florum anethi & sambuci, & croci. Interdum sacculo includimus sulphur cum multa argilla, & unâ coquimus. Stuppa cannabis purgata ac malleo tusa, ne aculeis pungat, in puluinar quadratum formatur, ac prædicto decocto immergitur, & inter ligneos orbes duos exprimitur: imponitur calidè, & singulis horis mutatur. Id agitur donec tumor omnino sit discussus, vel dum suppuraret, quod sæpe in bubone euenit: vel dum luescat, ut carboni euenit: tunc cætera ad mouemus malactica, dein purgantia. Primò tamen attrahere licet cucurbitâ: dein fouere. Præstans sanè remedium in dira hac lue est fotus: nam spiritus venenatus perenni illa euaporatione liberimè effluit, quod in cataplasmatum usu non aequè licet, ita ut metum sic auertas, ne fiat veneni palindromè in cor. Cum ad pus promoveri velle videntur, à fotu discussa iam parte maxima veneni, ad moue micam recentis panis decocto chamæmeli, scabiosæ, maluæ, & symphyti maceratam, ita ut fiat pulicula, adde crocum quò flavescat, vi-

tellum oui, & parum olei rosati, fiat cataplasma. Puto non consultum esse ut bubones aut tubercula in principio scarificentur, maxime si principibus partibus vicina constiterint. Alioqui aucto dolore ex vulneratione, astuosi succi à toto corpore eò irruent, unde putredo crescet, & venenum exardescet, & pars phlegmonem contrahet. In alarum bubone vesiculæ excitari poterunt in musculo dorsi, qui alæ ex aduerso est. In statu (si fotu non emituit) scarificari tumor potest, ut id quod in eo astuat & vicina exest, elidatur. Vel cucurbitæ tres sic apponantur ut prima, citra scarificationem, infra glandem propè affigatur, altera post hanc, tertia post utramque deorsum versus rectâ lineâ quâ tangenti percipitur quasi nervus durior. Id sæpe die agendum, maximeque si lipothymia inciderit, hoc enim pepasino fludet, & à corde auocat. Dein, ut diximus, stupa ex decocto foue, septem diebus fotu ex stupa utendum. Nam ille fotus nec febres atiget, nec dolorem excitat, & venenum facit ut evanescat intensius auras. Quare ad septimum diem hoc utendum, nec citius ad ea quæ pepasimum promouent eundem: nam ea retinent venenosum vaporem, ac eum in cor refundunt. Vilius docuit sudoribus ac euaporatione ex toto corpore faciliter pestem excludi: cur non eadem via & tubercula curarentur? nihil est fotus, quam peculiaris partis in sudorem vel spiraculorum apertionem promotio. Sint in decocto, ut dixi, emollientia, ab aridis ac astuosis abstine, ut à calamintha, pulegio, fermento, arsenico. Cum ergo

Cautio.

Fam. dicitur
du se
utendi.

ergo tuberculum crescere ac ad sup-
purationem festinare animaduertis,
febre leuata, ac veneni suspicione
iam remota, tunc, vt dixi, pulcru-
lam ex mica panis impone, si nec li-
uescat nec nigrescat tuberculum.
Tunc etiam tale cataplasma admo-
ueri poterit, Accipe radicem althææ
& lilij, cuiusque vncias duas vel tres:
capam vnam, modo febris absit, fo-
liorum maluæ, scabiosæ, althææ, pa-
rietariæ, cuiusque manipulum, flo-
rum sambuci, manipulos duos: ca-
ricas pingues .x. farine seminis lini
& fenigræci cuiusque vnciam: cum
axungia porci recenti liquata & co-
lata, fiat cataplasma. Addunt qui-
dam cochleas cum testis tulas, vbi
crassior cutis: alij adijciunt fermenti
vnciam: id trahit ac rumpit: com-
mendatur magis in carbunculo. Si
suppurat, non expecta maturitatem,
sed aperi caustico statim. Si liuescit
ac nigrescit tuberculum, & si palin-
dromen ad viscera molitur ita vt
sicut, admo-ue cucurbitam cum sca-
rificatu: & accipe scabiosæ & conso-
lidæ maioris, cuiusque manipulum,
tere inter duos filices cum vitello
oui & axungia porci salta & vetusta
ita vt rancescat. Vel accipe opopa-
nacem, hunc coque ex aceto vt sol-
uatur, & setacco traice & cum oleo
hyperici vel laterino iterum coque
ad melliginem: fiat emplastrum. Aut
fiat cataplasma ex consolida maiori,
scabiosâ, ficubus abstracta pellicula
externa, rutâ, radice lilina, interdum
cepa adijcitur, & theriaca, cum
croco, ex aqua fit cataplasma. Non
est vrendum tuberculum, nisi absit
febris, & robur adsit corpori. Disceis-
so bubone, stuppis oleo rosato &

vitellis ouorum tinctis repleatur. Sed
prius fundat modicè sanguinem
cum pure. Nonquam immodicè
sanguis fundatur. Si nam iam fluat
sanguis sistatur. Accipe aloës, thu-
ris, partes æquales, excipe leporinis
pilis & albumine oui: impone. Si
sanguis copiosius aliquantulum flu-
xerit, dentur offulæ ex vino, & super
bibat quid vini. facies aspergatur
aquâ rosatâ caphuratâ, & ea manus
lauent, acetum odoretur. Cum sup-
pressus est sanguis, sumemus ea quæ
pro ichore pus gignunt, accipe te-
rebinthinæ partes tres: vitellum oui:
olei rosati quod satis sit. Dein cum
ad plenum pepasum ventum est,
accipies terebinthinæ & mellis rosati
æquales partes: farine hordei quan-
tum sufficit, & adde puluerem iteos:
hoc mundat vlcus: adijci possunt
succo ex nicotiana, carduo b. sene-
cione, pimpinella, scrophularia, sca-
biosâ, scordio. Mundo iam vlcere
cum rubet, nec nimis madet, nec
vehementer si squalet, tunc adde sar-
cocollam, myrrham & thus. Si vi-
cina rubent aut liuent, unge vn-
guento rosato, & scarifica vt egre-
diatur sanguis. Si vlcus intus ni-
gricat nec serpat, carnem leuiter
consume prauam, Accipe mellis
rosati vel optimi vncias tres: æru-
ginis, aristolochiæ rotundæ, cuius-
que drachmas duas: vini bastardici
vncias septem: coque omnia ad
mellis consistentiam. Si serpsit, ca-
stigetur. Egyptiaci parte adiecta ad
iam dictum vnguentum. Et tali
emplastro regatur, Accipe ceræ, olei,
singulorum vncias sex: minij fescun-
ciam: vitrioli Romani crudi dra-
chmas sex: fiat emplastrum. Sed
si nec

*In fine
vnguen-
ti non er
Empla-
strum.*

Si nec hac arte euinci poterit caro putrida, caustico inuratur, crusta eluatur recenti butyro, nouatum ac purum vlcus claudatur. Si constiterit bubo in ala, excinditur cutis in manu interna, è directo minimi digiti, & scordium ei imponitur. Bubonem autem foue, vt diximus, dein micam panis in puluem verte, vt antea diximus, adde, si vis, radicem cynoglossæ, dein buboni admooue coctam capam cum theriaca. Vici-

nis tuberculorum partibus admooue cataplasma ex punico malo, exprimit enim malum, vnde bubo mirè tumescit. Anno 1528. in magna illa peste, medici senes Florentini, inquit Fallopius, utebantur optimo cum successu lapide smaragdo ad grana octo: quæ dabant ex maluatico. Accipe succum hederæ arboreæ cum excoque cum butyro infuso; streptis vlceri inde.

CAP. XX.

DE CARBUNCULO pestifero.

Quid sit.

Differen-
tia.

Signa.

Prognosis.

Indicatio
curatua.

ANTHRAX vel carbunculus dicitur quod urat partes instar carbonis, vnde & Ignis sacer appellatur. Est autem Carbunculus vlcus crustacium, nigricans, pruriginosum, & exedens. Partes circumpositæ liuent. Fit ab exusto venenatoque; in peste, sanguine: quæ exustio vt maior vel minor est, sic vario caractere æditur carbo. Interna incendio flagrant, cumque se remittit ardor, interdum horrere videntur, adest his lassitudo membrorum omnium. Lotium turbatum ac crassum fætet, fauces exardescunt, sudor symptomaticus micat, animi deliquio tentantur, & delirant. Scribit Plinius, hos somno per triduum iugulari. Partibus principibus vicini, sunt lethales. Nigri pessimi; dein lucidi & virides: tertio, rubicundi. Carbo in basi rubet, supra basin nigrescit, in cacumine vesicam gerit, qua disrupta fit vlcus foedum pestiferum. Quo latiores & plures, eò meliores. Curationis

scopi sunt, vt sedetur sanguinis ebullitio, & tollatur putredo, & quod maximum est, dirum vt id venenum extinguatur. Aër sit frigidus. non nimium dormiat, sed moderatè. Duabus aut tribus horis dormiant primo quaternione. Sed non profundum somnum ineant: sed excitentur stertentes. Excita si pedibus ac manibus algescant: id enim lethale, ni excitentur, quare non semper dormiant. Læti viuant, nam Thucydides author est, maximè interijisse metu anxios. Intus ilico dentur ea antidota quæ sudores eliciunt, à nobis antea, vbi de antidotis, descripta. Bibat etiam interdum ex hoc iolabio, nam siccatur, refrigeratur, & putredini refragatur. Accipe acetosæ, scordij, endiuia, calendula, pimpinellæ, boraginis, cuiusque semina nipulum: infunde decocto hordei: colaturæ addè syrupi de succo acetosæ, vel de acredine citreorum, vel de succo cardui b. uncias tres: olei vitrioli vel sulphuris tot guttas vt

Dietæ.

Remedia
interna.

acescat leuiter. Sed antequam hæc bibat capiat sesquidrachmam huius confectionis, Accipe conseruæ acetosæ & de acredine citrei, cuiusque vnciam: pulueris margaritarum, & cornu ceruini cuiusque scriptulos duos: bezoar lapidis semiscriptulum: misce. Vel huius loco accipiat Diascordij drachmam. Sumat interdum etiam pilulas Ruffi, & theriacam. In grauidis & pueris valde commēdatur hoc, Accipe aquam acetosæ bene distillatam cum succo limonum, & pauco oleo vitrioli, Lauatur acetosa primū cū aceto. Plantago cocta cum saccharo, vbi apparet carbo, confert. Cor munianur hoc epithemate, Accipe aquæ rosatæ semilibram: aceti rosati vncias quatuor: cui infunde melissæ & scordij, cuiusque semimanipulum: colaturæ adde specierum diarrhodonis abbatis scriptulum: misce, & cum panno rubro tepidè mammillæ sinistrae admoueat, cū exaruit, redintegretur. Accipe vnguenti rosati & santalini cuiusque vnciam: theriacæ sesquidrachmā: succi scordij siccati drachmā: succi limonum vnciam: adipis viperarum drachmas duas: vel eius loco olei scorpionum Fallopij, vel aquæ theriacalis semunciam: misce, fiat vnguentū pro corde.

Vleeri vel tumori, hoc est, carbūculo nihil foelicius ineunte morbo per dies aliquot admouetur quā fotus ille quem superiori capite pro bubone præscriptimus. Nam obseruatum quod his, qui perseverabant in eo fotu, exigua caro secessionem fecerit ac exciderit. Deinde ex medulla panis, vt dictum vbi de bubone, cataplasma imponatur; adde scabio-

Externa.

*Vleeri
admo-
uenda.*

sam & symphytum, & cynoglossam. Vel hoc: Accipe consolidæ, cynoglossæ, fermenti cuiusque vnciam: cantharidum semunciam: fiat pasta cum oleo scorpionum. Si carbo tam malus ac ferox est, vt ad pepasum erigi nequeat, scarificetur, quò corruptus sanguis elabatur: & canterium illi impone: crusta butyro cum saccharo excidat: & diu apertū teneatur, loco circumponatur Emplastrum ex pomo granato cocto in vino acido; vel muniantur rosato vnguento, cum bolo, santalis, & pauco aceto. Si admodum malignus serpat, vicinas partes defende frigidis siccis, vt succo plantaginis, lentibus coctis in aceto, albo oui, bolo cum aceto. Si nihil proficis, ignito ferro vre. Sed ne à causticis palindromen faciat humor, dolorque nimium vexet, in ambitu hoc emplastrum ponatur, Accipe foliorum arnoglossi manipulos tres: panis furfuracei vncias sex: farinæ lentis vnciam: coque ex aceto. Vel fiat Emplastrum ex duobus malis puniceis, in posca vel aceto decoctis. Quidam asserunt hoc coquere ac rumpere carbunculum, Accipe ficuum tunicā detracta, nucum cuiusque vnciam: farinæ hordei vncias tres: sapæ libram: coque in vnguentū: dein hoc modo purgetur, Accipe succi apij, plantaginis, absinthij, nicotianæ, pimpinellæ, senecionis, cum melle rosato, farina hordei, ac terebinthina lota coque: purgatum carne reple, at diu fluat. Empiricum, Accipe aquæ spermatis ranarum libras duas: myrrhæ, thuris, caphuræ, cuiusque semunciam: bulliant, dum liquecant gumini, admoue ardori.

*Empiri-
cum.*

CAP. XXI.

DE varijs PASSIONIBVS quæ se sæpe pesti
iungere solent.

Tremor
cordis.

TREMOR Cordis affligit
sæpe in peste, plerumque
est mortis præludium, ca-
dente iam vitâ. Accipe theriacæ se-
midrachmam: spodij vel unicornu
scriptulum: caphuræ semiscriptu-
lum: & tantillum croci: & mosci
grana tria, sumat cum aqua cinna-
momi & melissæ. Ita semen ocymi,
margaritæ, corallum, succinum al-
bum: caryophylli, ex aqua rosa-
rum cum succo puniceorum malo-
rum. Pulsibus impone tostum pa-
nem ex aceto cum caryophyllis.
Accipe macis, drachmam: cinna-
momi, caryophyllorum, cuiusque
duas drachmas: rosarum pallida-
rum manipulos duos: vini malua-
tici libram: macera quatuordecim
dies in balneo: bibat cum grano
mosci.

Dolor
cordis.

AD Dolorem cordis, Accipe
margaritas tres vel quatuor: coralli
tantundem: in pictorum lapide fiat
pulvis cum pauca aqua rosata: adde
quid sacchari crystallini: sumat in-
terdum cochlearium.

Sitir.

Tantaleum illud malum quod
Sitir vocamus extingue aquis na-
turâ frigidis, tepidè propinatis, cum
iam duo vel tres dies elapsi fuere:
cum iam metus non amplius sit re-
pellendi. Aquæ incoque semina fri-
gida maiora & minora, adde quid
olei vitrioli. Accipe liquiritiæ rasæ
vnciam, aquæ libram, coque, co-
laturæ adde salis petreæ scriptulos

duos: laudani grana decem: olei vi-
trioli vt leuiter accescat: aceti optimi
vncias duas: da quatuor vncias. Da
serum lactis coctum cum acetosa &
cum pauco aceto. Iulepia ex rosis,
violis, citrei acore, arancijs, cerasis
acidis, acetosa, ribes, agresta. Fiat
agresta ex ribes fermentata. Aqua
distillata ex melonibus, & ex prunis
albis paruis: misce parum aquæ so-
lati, vel spermatis ranarum: adde
parū nitri præparati vel olei vitrioli,
& affunde syrupum citreorum.

IN PLEVRITIDE pestifera *Pleuritis,
& Pest-
pneumo-
nia.*
nec venæ sectio, nec purgatio, aliave
auersio aut alteratio quicquam so-
latij adfert, sed diro malo maiorem
adferunt scuitiam. Fone pectus de-
cocto maluræ, & seminis lini: inde
vesicæ. Ex melle lacte, & oleo co-
ctis in cataplasma, fiat cum albo
panno impositio. Admoue etiam
acetum in quo myrrha coxit, vt
mox vbi de angina dicemus. Sumat
succum papaueris rhœados cum
aqua sua. Ad sitim, Accipe aquæ
acetosæ, scabiosæ, lactucæ, cum sy-
rupo citreorum, vel de ribes, caue à
nimio saccharo vbi sitis affligit. Sy-
rupus papaueris. Sumitur succus
cardiacæ, & sumis recens equi cum
vino expressus: sudet. Vnge pectus
oleo scorpionum, & vnguento re-
sumptiuo, vel dialthææ, cum oleo
chamamelino.

ANGINA pestilens eodem ferè *Angina.*
modo etiam curatur. Illico propina

theriacam cum puluere Meobani, cum aqua acetosæ & rosarum: corallum solutum in succo limonum & berberis, & margaritæ. Fiat gargarismus ex theriaca & puluere hircundinū, cum aqua prunellæ, acetosæ, & rosarum: Mox, si vires ferant, parum sanguinis ex eodem latere auferatur: id postmodum repete, deinde ex linguae vena: timidè extrahe, postea purga. Non tamen laudo admodum hinc venæ sectionem, quia vires mox cadent, & metus est ne à secta vena eueniat pleuritis, nam rubedo quidem hinc adest, sed est tumoris expers: est enim erysipelato-des, non autem phlegmonodes passio: quare cucurbitæ potius admo-neantur. Accipe myrrhæ, thuris, cuiusque vnciam: caphuræ, croci, singulorum drachmam: aquæ solatri & spermatis ranarum vel semperuiui, partes duas, & aceti vnam: bulliant donec gummi eliquefiant. Admoue ea calidè colli parte qua rubet; id age donec euanuerit rubedo. Spongiolâ hoc liquore tincta fauces purgentur, dein gargarismo humectentur partes faucium: fiant ex semine cytoniorum & psyllij, vide quæ hinc De erysipelate.

Parotia.

PAROTIS vocatur ille bubo qui enascitur pone aures. Fiat fotus ut capite de bubone dictum est. Deinde puls ex mica panis & croco, & cæteris: adde oleum scorpionum. Semen lini contusum coque ex lacte, adde adipem anserinum vel leporinum. Apertis impone illud emplastrum quod capite de Bubone descripsi-mus, vel impone diachylon. Si spongiola caro supercreuerit, absumatur cū alumine vsto ac resoluto in aceto.

AVRIVM internus dolor ve-hemens, intra triduum enecat. *Aurium dolor.* Accipe olei violati vel rosati drachmā: opij granum vnum: croci grana quinque, castorij grana duo: misce & cum bombace aliquid auri im-mitte. Et hoc Emplastrum super-ponatur. Accipe fursurum, florum chamæmeli, anethi cuiusque semi-manipulum: pulueris baccarum lauri drachmas duas: seminis rutæ drachmam: coque ex aqua & melle, fiat cataplasma: inter duo lintea im-ponatur.

LINGVA nonnunquam inflam-matur, in tumorem attollitur, ac nigrescit. In primis lauet os decocto rosarum, semperuiui, & solani. Vel accipe aquæ prunellæ, acetosæ, rhœados: cuiusque semilibram: dia-mori vncias duas: Accipe salem nitri præparati: bulliat in aqua ad dua-rum tertiarum consumptionem. Tertiam hanc partem patinæ infu-sam caueæ impone: ita congelia-bitur iterum sal: iuueni drachmam, seni semidrachmā immiscebis dua-bus vncijs aquæ. bibat. Calculo etiam prosunt quatuor eius grana ex vino. Robustis incunte hoc malo, nimirum linguae inflammatione, datur sesquidrachma ex aqua pru-nellæ. Accipe sex vel septem can-cros viuos: sedi maioris manipulos tres vel quatuor: pista simul in mor-tario: exprime succum: eoque lin-guam fricet & abluat; & parum ex eo bibat. Sæpe vncias duas sumat aquæ prunorum alborum. Ac-cipe semperuiui libram: contun-de cum semuncia salis ammoniaci: soluantur in cauea: fiat distillatio: eâ aquâ lana linguam cottidie calidè.

Lingua inflam-matio, nostris de breuyn.

Aphræ

Aphthæ

Aphthæ si in putredinem abeunt, Accipe sumachij, balaustiorum, cuiusque drachmam: caphuræ semidrachmam: aquæ rosatæ, plantaginis, & acetosæ, cuiusque vncias tres: aquæ solatri semunciam: coque ad tertias: expressioni adde sirupi de acredine citreorum & diamori, cuiusque semunciam: iterum coque, & cola: colluat sæpe hoc aphtas. Accipe seminis citoneorum & psyllij cuiusque drachmam: coque ex aqua rosata: irrigetur hac tenue linteum, ac linguæ imponatur. Accipe nuces non maturas, has contunde ac asperge aceto, distilla: hac aqua ablue aphtas. Accipe semperuiui maioris quantum velis, adiectoque pauco sale ammoniaco tunde in pulvem: in cauea fundat se in aquam sal: dein distilla balneo. Hac aqua lauetur lingua: refrigerat, absterget, euocat.

Erysipelas

ERYSIPELAS si superuenerit, Accipies aquæ spermatis ranarum libras duas: myrrhæ, thuris, cuiusque vnciam: caphuræ drachmas duas: fiat pulvis, & coque, calidè impone, eoque madescat æstuans incendio pars, horas viginti quatuor.

Dolor dorsi

DOLOR dorsi si infestauerit, id illinatur oleo scorpionum, vel amygdalino, cum vnguento rosato. Si adsit maximus calor, Accipe vnguenti rosati, populnei, cuiusque vnciam: alabastrini semunciam: olei nymphaei fescunciam: caphuræ, scriptulum: misce.

*Hoc oleum
scorpionum
describit
Fallopianus
De tumoribus
cap. 14
& De tumo-
ribus
cap. 27.
Verum.*

VERMES maximè pestis tempore vexare solent. Mel peculiari vermes necat; Huic include rhabarbarum, corallinum, semen xanto-

nici in aceto maceratum, cornu ceruinum, semē citrij, da cochlearium. Accipe aloës semunciam: colocyn- tidis semidrachmam: fellis vnciam: cum succo absinthij, abrotani, & oleo melanthij odorati, adiectaque farina hordei & pauco aceto fiat cataplasma: inter duo lintea imponatur ventri. Dentur tria vel quatuor grana salis vitrioli, cum decocto hyperici. Vel melli include puluerem scordij, baccarum fabinæ, corallinæ. Pilula ex myrrha: Aliud. Accipe contusi seminis hyperici, drachmam: corallinæ semidrachmam: dictamni tantundem: oculorum cancri scriptulum: euphorbij grana pauca, vel Mercurij granum. Detur ex melle.

VOLVULVS si superuenerit, Accipe oleum anethinum in quo cuminum coxit, & fove eo aluum. Potet decoctum anethi: & clysmis inde oleum anethi, forbeat decoctum maluæ & anethi cum butyro. Sacculus ex semine lini vel ex fure, tepidâ macerentur: eo fove ventrem.

CONVULSIO cum affligit, os, inferto ligno patulum sit. quies concilietur. Linteis calidis spina, crura, & brachia fricentur. Odore succini excitentur, & naribus inde succum ritæ cum aceto. A paroxysmo fricentur fortiter crura & brachia sale & oleo. Bibat vinum lilij conuallij, cum aqua florum tilia. Si calent turgida membra, fricentur oleo rosato, violato, & adipibus. Si adsint notæ frigoris, fricentur oleo chamæmelino, balsamo, & adipe vulpis.

CIBVM si omnino fastidiat, fiant

fiant condimenta ex succo cidoniorum, acetosæ, malorum puniconum & citreorum, & de ribes, cum pauco cinnamomo. Cæparum morfu interdum tollitur nausea. Accipe rosarum rubrarum siccatum seminipulū: menthæ, pulueris absinthij, corticis citrij, coriandri, cuiusque drachmam: omnium santalorum, coralli, mastiches, caryophyllorum, maceris: singulorū semidrachmam: caphuræ scriptulum: fiat sacculus, qui irroretur aquā rosatā caphuratā: admoveat eum ventriculo, eo tempore cum non sudat.

Vomitus. VOMENDI libido biduo iuuetur, ne quid ventriculus pravi retineat, iuua clysmis, præscribe syropos cardiacos: & foras elice prauitatem discutiente epithemate. Si immoderatus fuerit, fove spongiā quæ maduit aceto, in quo coxere nuces cupressi, rosa, bacca myrti, mastix, balauſtia, caryophylli, & talia. Emplastrum admove ex crusta panis: & cucurbitas. Bibat decoctum menthæ nobilis cum ribes.

Sudor immoderatus. Sudor non eat ultra tres vel quatuor horas, abstergeatur linteis calidis: caue à frigore & vento, nec ante finitum sudorem bibat. Olfaciat acetum rosatum, bibat quid cornu ceruini cum aqua mente.

Milena. REGIVS morbus in pestem incidens, sudoriferis curatur. Detur aqua theriacalis, rhabarbaro purgetur, sæpe vtatur vitrioli oleo. Accipe radicem buglossæ, angelicæ, cuiusque drachmam: theriacæ drachmas duas: misce cum aqua fumaricæ & cardui b. cuiusque libra: macera 24. horis, deinceps bibat, & sudet. Accipe aquæ vitæ semilibram: theriaces

vinciam: myrrhæ rubræ semunciam: croci drachmam: da semunciam huius vini ex aqua fumaricæ vel rutæ, repetat sudoris vsum, si vires & calor id ferant. Dentur ei salis absinthij & scabiosæ cuiusque grana sex: ex aqua cardui benedicti.

Hydrops. HYDROPS in peste nascitur à vaporibus venenosis quæ hepar exuunt suo robore. Da trypheram Persicam cum guttis anisi & carui, sæpe sudet. Bibat decoctum anisi, fœniculi, cumini. Si confectarius sit insatiabili potui, dabis decoctū helenij, & diaturbith ex vino anisato. Pedes puerorum si tument, coque rosas, rapsum barbatum, & sambucum in aceto, pro balneo pedum. Et cum ex eo foru incaluerit pedes, tunc Accipe aluminis vncias tres: myrrhæ, aloës, rosarum rubrarum, cuiusque vnciam: incoque vino, & pannum album eo tinctum calidè admove pedibus. Pauperes sumant fimum columbarum, gallinarum, anseris, & parum salis, coquant ex aqua & aceto, pro foru pedum.

IN Tumorum ardore, Salem petræ inde aceto vt liqueſcat, adde semperuii succum: lintea hoc madentia applicentur pulsibus proximis tumori.

Zona. ZONA vel cinctus dicitur cum pustulæ pravi coloris quatuor digitorum latitudine cingunt femur, vel brachia, caput, humeros, vel tibias: desinit plerumque in carbunculum vel in bubonem. Da theriacam & salem absinthij ex aqua scabiosæ & rosatā, & impone Forum vt diximus vbi De Bubone. Illæ pustulæ verè sunt carbones, impone scabiosam tritam cum vitello oui & sale,

fale, vel emplastrum ex malis puni-
cis. Utantur antidotis, & odoramen-
tis, & epithemate frigido. Oro Iesum
Christum nostrum dominum ac
Deum verū, vt diram hanc calami-
tatem à nobis arceat: aut vt tactis, à
se conditis remedijs, solatium ad-
ferre velit.

*Ne pagina quedam inofficiosa peri-
rent, eas dicandas existimaui his reme-
dijs, quorum usum praeclarum nouimus
ad venenatos morbos. Sed vt etiam
hic tecumarsis medendi non desideretur,
Indicationes praemitto breuiter curati-
uas vbi haustum venenum.*

- I. PRIMVM nitendum erit, vt
vomitu vel clystere venenum assump-
tum excludatur. Coque semē mal-
uæ, lini, & rapi, cum oleo propina
expressum hoc decoctum. Vel bibat
ceruissiam butyratam, cum terra
Lemnia, repidē hæc exhibenda. Cly-
ster sit ex lacte, adiecto butyro in-
sulso. Dein bibat hydromel, vel ce-
reuissiam Gedanensem. Secundò da
theriacale quid quod agit formā spe-
cificā, vt lapidē bezoar, cū aqua ace-
tosæ vel scabiosæ. Appone pedibus
Smaragdum gemmam. Scribit ita
Auerrhoës, ille qui contra venenum
sumptum smaragdum biberit, in-
curret mala accidentia, eaque quæ
non minora sunt symptomatis quæ
à veneno ipso: sed postea subitò re-
creabitur ita, vt nulla infirmitas re-
liqua maneat, nec intemperies vlla.
Hæc gemma bibitur contra omne
venenum, sed peculiariter contra
venenatorum animalium venena:
hæc sanè sunt calamitosissima. Pro-
pinatur ad nouem granorum pon-
dus, & exactissimè in pollinem su-
pra lapidem teri debet, ne vlla aspe-

ritas illi hæreat; bibitur cum lacte
amygdalino, vel cū aqua violarum,
cum modico aceto, vel cum succo
menthæ. Nam omnia medicamenta
quæ exhibentur post vomitum, cum
mentæ succo benè propinantur. La-
pis etiā buffonis bene pedibus appo-
nitur, & cordi imponatur epithema
cardiacum. Tertiò exhibebimus ea,
quæ acerrimam vim manifestam ve-
neni frangunt: vt vbi opium sumptum
est, castorium exhibemus. Quarto,
talìa dabimus quæ vim veneni re-
soluunt, vt aquam caparū vel allij,
vbi opium quis assumpsit. Talia ferè
sunt quæ sudorem prouocant, ita
principes, calidi equi ventri se im-
mittunt toxico infecti.

*Census alexipharmacorum quo-
rundam.*

Angelica radix: ad laserpitij natu-
ram accedere videtur, datur radicis
eius semidrachma cum theriaca. Ze-
doariæ radix, pimpinellæ maioris, fa-
xifragæ hircinæ radix, abrotanum;
ostruthij radix, hiruudinariæ radix, &
petasitidis, & gētianellæ, hoc est, cru-
ciatæ radix, & gentianæ. Radix fer-
pentariæ, althiæ, raphani syluestris
cum aceto: pentaphylli, pæoniæ,
acori, antithoræ radicis scriptulus cū
aqua rosata, phu, radix Chinæ: lignū
guaiacū. Rutæ folliculi & folia cum
semine, & cū caphura impone aquæ
vitæ, euphorbium in parua quanti-
tate: flores violarum altitium, quos
caryophyllos vocant, vulgo tuncii
herbā: siluestris rosa, scabiosa, mor-
tus diaboli, rosmarinum, salua, ca-
lendula, betonica, hypericum, son-
chus, veronica, agrimonia, carduus
b. marthubiū, fraxini corticis inter-
ni aqua, dictamnus, inula, britan-
nica,

III.

IIII.

Radice.

Herba.

nica, anetha, melissa, borago. Sal ab-
 finthij & fraxini, & ruta, & scabiosa,
 fantala, baccae iuniperi & lauri, cha-
 mædrys, scordium, aristolochia, citri
 cortex & semen, acetum, aqua vitæ
 theriacalis. Semen hyperici, fraxini,
 viticis, nigellæ, iuglandium aqua, se-
 men lilij. Muscus, ambra, ciconia
 vel eius ventriculus in cineres versus,
 vel sanguis eius, aqua ex sanguine
 verris castrati, sperma ceti, vngula al-
 eis, cornu serpentis positum super sa-
 lem, colorem mutat veneni accessu.
 Myrobalani conditi, mala cotonea,
 citria, aurantia, granata, berberis, ri-
 bes. Succus siccatus scordij, cardui
 b. scabiosæ, cum caphura & myrrha,
 croco & rutæ semine. Bezoar lapis,
 qui triplici colore conspicitur, glau-
 cus, fuscus, viridis, est & albus qui
 aliquantulum glaucescit: hic inter
 cæteros est optimus, lævis, splēdens,
 absque sapore. Dicit Abdala Hama-
 rac, filium Mamari hunc lapidem
 cōparasse Cordubæ palatio: datur ad
 grana duodecim. Hyacinthus Ori-
 entalis. Smaragdi grana sex ex aqua
 & vino. Lachryma cerui, topazius,
 carbūculus, sapphyrus, corallus, cor-
 nua, ebur, succinum album ad dra-
 chmæ pondus datur, aurum, caphu-
 ra, oleum & spiritus vitrioli, & sul-
 phuris. Lapis bufonis si ita auro vel
 argento includatur, vt altera sui parte
 carnem tangat, vrit digitum veneno
 præsentē. Cū iter facerem per Ar-
 dennam syluam, vix fæminam vidi
 quæ non gestaret talem argenteum
 annulum. Prasīnus lapis, hoc est ser-
 pontinus iam dictus: hic presente ve-

neno, exuitur suo cōlore: & cū
 abluatur, recuperat eum. Terra Lem-
 nia in pollinem redacta, & in aqua
 campestrum rosarum madefacta, ac
 sponte siccata: datur mane ad binos
 scriptulos cum syrupo de citreis, vel
 ex vino. Puluis Meobani. Electarium
 de gemmis, diasulphur Mesuēs, & es-
 dra Auicennæ, diamoschum, trochi-
 sci de stella, opobalsamum, myrrha,
 crocum, beniouinum, terebinthina,
 styrax, aromata omnia. Ex his variæ
 consociari formæ remediorum pos-
 sunt, quod maximè fieri velim, ad
 formam componendique rationem
 quæ seruata est in Theriaca. Et melli
 includi illa, optimum factu existimo:
 nam mel fermentat ac soluit sim-
 plicium remediorum vires, facitque
 vt illæ liberatæ, vinculo communi se
 nectant, ac in facultatem vltra sim-
 plicium vires se efferat composita
 antidotus.

Pauperum Theriaca.

Accipe gentianæ, baccarum lauri,
 vel iuniperi, myrrhæ, aristolochiæ
 rotundæ, singulorum vncias duas:
 mellis despumati optimi vncias vi-
 gintiquatuor. misce, & tepido loco
 fermententur. Datur drachma eiue
 ex aqua cardui b. Confert etiam epi-
 lepticis, paralyticis, & conuulsis à pi-
 tuitæ copia. Et ad ventriculi dolo-
 rem à flatibus, & ad infarctum he-
 patis, & ad hydropis præludia, & ad
 cuncta venena efficax est. Deus no-
 ster, qui vnus & trinus, hæc in fæli-
 cem Reipublicæ Christianæ vsum
 ducat, quod spero & voueo; nam

*Ni Deus affuerit, viresque infuderit herbis,
 Quid, rogo, dictamini, quid panacea inuenit?*

26-44

Seamus

BIBLIOTECA
AT
VE